

МАТЕРИАЛИ
XVI МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦИЯ

НАСТОЯЩИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И
РАЗВИТИЕ - 2018

15-22 януари 2018 г.

Volume 5

Политология

История

Закон

София
«Бял ГРАД-БГ ОДД»
2018

То публикува «Бял ГРАД-БГ» ООД, Република България,
гр.София, район «Триадица», бул.« Витоша» №4, ет.5

Редактор: Милко Тодоров Петков

Мениджър: Надя Атанасова Александрова

Технически работник: Татяна Стефанова Тодорова

Материали за XIV международна научна практична конференция,
Настоящи изследвания и развитие - 2018, 15-22 януари 2018 г.
Политология. История. Закон. : София.« Бял ГРАД-БГ » - 88 с.

За ученици, работници на проучвания.

Цена 10 BGLV

ISBN 978-966-8736-05-6

© Колектив на автори, 2018

© «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2018

ЗАКОН

Защитата на авторските права

З.ғ.к. Суттибаева А.А., Шинтаева Ф.Е.

«Мирас» Университеті, Шымкент қ., Қазақстан

ӨНЕРТАПҚЫШ ҚҰҚЫҚТАРЫН АЗАМАТТЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚОРҒАУДЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Резюме

В данной статье рассматриваются права автора изобретения и вопросы гражданско-правовой защиты прав изобретателя

Summary

Questions of civil protection of the rights of the inventor

Қазақстан Республикасының Патент заңының 6 бабына сәйкес «Өнімге (құрылғыға, затқа, микроорганизмнің штаммына, өсімдіктер немесе хайуанаттар клеткаларының көбеюіне), әдіске (материалдық объектімен іс-әрекетті материалдық құралдардың көмегімен жүзеге асыру процесіне), сондай-ақ белгілі өнімді немесе әдісті жаңа мақсатта немесе жаңа өнімді белгілі бір мақсатта қолдануға жататын кез келген саладағы техникалық шешімдер өнертабыс ретінде қорғалады.» [1].

Айтып отырған бабымызға сүйенер болсақ: жаңалықтар, ғылыми теориялар және математикалық әдістер; шаруашылықты ұйымдастыру және басқару әдістері; шартты белгілер, кестелер, ережелер; ақыл-ой операцияларын орындау, ойындарды жүргізу ережелері мен әдістері; есептегіш машиналарға арналған бағдарламалар мен алгоритмдердің өзі; ғимараттар, үйлер, аумақтар жоспарларының жобалары мен тәсілдері; бұйымдардың тек сыртқы түріне қатысты ұсыныстар; қоғамдық тәртіпке, ізгілік пен мораль қағидаттарына қайшы келетін ұсыныстар өнертабыстар деп танылмайды.

Кез келген өнертабыс, формалды сараптама мен мәні бойынша сараптама өткізгеннен кейін берілетін, өнертабысқа деген басымдылықты, авторлықты және айрықша құқықтарды куәландыратын патент арқылы қорғалады.

Өнертабысқа берілетін патент ол туралы өтініш берілген күннен бастап жиырма жыл бойы қолданылады. Ал, қолданылуы үшін рұқсаттар алу талап етілетін дәрілік затқа, пестицидке (улы химикатқа) жататын өнертабысқа қатысты айрықша құқықтың және осы құқықты куәландыратын патенттің қолданылу мерзімі патент иеленушінің өтінішхаты бойынша, бірақ бес жылдан аспайтындай етіп ұзартылуы мүмкін. Айтылып отырған мерзім бес жыл шегеріле отырып, өнертабысқа патент беруге өтініш берілген күннен бастап өнертабысты қолдануға алғаш рұқсат алынған күнге дейінгі өткен уақытқа ұзартылады [1; 5 бап].

Өнертабысқа құқықтық қорғау, егер ол жаңа, өнеркәсіптік деңгейі жетілсе және өнеркәсіпте қолданылуға болады деп танылса ғана беріледі.

Авторлық құқық өнертабыс авторының негізгі өзіндік құқығы болып табылады, яғни заң мен патент (куәлік) берілу фактісіне негізделген өнертапқыш ретінде танылу құқығы. Бұл дегеніміз, мемлекет аумағындағы басқа тұлғаларға осы өнертабыстың авторы деп танылуына тыйым салынады. Өнертапқыштың авторлық құқығы өзінен ажыратылмас болып келеді және мерзімсіз қорғалады.

Өнертабысқа авторлық құқық өнеркәсіптік меншік объектілерін өздерінің шығармашылық еңбегімен жасаған жеке тұлғаларда танылады. Өнертабыс бірнеше тұлғалардың бірлесіп жұмыс жасау жағдайында пайда болса онда олардың барлығы осы объектінің авторлары ретінде танылып осы құқықты өзара келісіммен пайдаланады.

Өнертабыс авторының негізгі құқықтарының тағы бірі – бұл өнертабысқа патент алу және де айтылған құқықты басқа жеке немесе заңды тұлғаларға беру болып табылады.

Өнертапқыштың құқықтарын азаматтық-құқықтық қорғау тәсілдері дегеніміз, заңмен көзделген мәжбүрлеу сипаттағы шаралар. Сол шаралар көмегімен өнертапқыштың бұзылған құқықтары мен мүдделері қалпына келтіріліп немесе мойындатылып, құқықтың бұзылуының алдын алып және де құқық бұзушыларға мүліктік ықпал жасалады.

Өнертапқыштың субъективтік құқықтарын қорғаудың мүмкін болатын тәсілдері Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің 9 бабында көзделген. Жекелеп айтқанда, оларға құқықты мойындау, құқық бұзылғанға дейін болған жағдайды қалпына келтіру, құқықты бұзатын немесе бұзылу қауіпін тудыратын әрекеттердің алдын алу, міндеттемесін нақты орындауға мәжбүрлеу, шығындар мен тұрақсыздық төлемін өндірітіп алу жөніндегі талаптары жатады [2].

Өнертапқыштың мүмкін болатын тәсілдердің ішінен нақты біреуін таңдау бұзылған құқықтың мазмұны мен жасалған құқық бұзушылықтың сипатымен айқындалады. Егер де нақты жағдай туындаған кезде бірнеше тәсілдерді қолдануға мүмкіндік болса онда жәбір шегуші мүддесіне және жүзеге асыруға оңтайлы мәжбүрлеу шарасын өзі таңдайды. Сондай-ақ, бір мезгілде бір біріне қайшы келмейтін және өнертапқыштың мүдделерін қорғай алатын бірнеше тәсілдерді қолдануға әбден мүмкін.

Өнертапқыштың негізгі құқықтарын бұзылуы мен оларды қорғау тәсілдерін талдап көрейік.

Өнертапқыштың патент алуға өтініш беруге құқығын патенттұстаушының құқықтарын ол үшін жеткілікті негіздерсіз алуға дәмеленетін кез келген адаммен бұзылуы мүмкін. Мысалы, өтініш, автордың шығармашылық ойы белгілі болып оны өзінің туындысы ретінде көрсететін тұлғамен берілуі мүмкін. Айтылған фактінің қашан анықталғанына қарамастан – патент алынғанға дейін ба кейін ба, қорғау құралы ретінде патент алуға ұмтылатын тұлғаның заңсыз әрекеттерін тоқтатуға немесе берілген патентті жарамсыз деп тану туралы сотқа талап беру болып табылады.

Әдетте, осындай талаптар өнертабысқа авторлық құқықты тану туралы талаппен қоса беріледі, алайда негізінде өз бетінше берілуі мүмкін. Мысалы, дау патенттұстаушы құқықтарын алуға таласатын, өнертабыс авторы мен жұмыс беруші арасында пайда болуы мүмкін. Осылайша, ұсыныс авторы оның ұсынысы қызметтікке жатпайтынына және де жұмыс беруші патент алуға өтініш беру мерзімін өткізіп алғандығына және т.с.с. сүйене отырып, өз атына патент беруді талап етуі мүмкін. Осы жағдайда қорғау құралы ретінде құқықты тану немесе патенттұстаушыны анықтау жөнінде талап болып табылады.

Өнертабыс авторының құқығын бұзу бөтен біреудің шығармашылық еңбек нәтижелерін иемденіп оларды өз туындысы ретінде ұсыну әрекетінен

көрініс табады. Көбінесе бұл құқық бұзушылық басқа құқықтарды бұзумен тығыз байланысады, атап айтқанда, патент алуға құқық, өнертабысты қолданғаны үшін сый ақы алуға құқық және т.с.с., себебі өнертапқыштың басқа да құқықтары осы авторлық құқыққа негізделеді. Бірақ кейбір жағдайларда авторлық құқықтың таза өзі бұзылады. Тәжірибеде мұндай жағдайлар, көбінесе, өнертабыс бірлескен авторлармен жасалғанда пайда болады: өнертабыс жасауға шығармашылық белсенді түрде қатысқан тұлғаларды бірлескен авторлар қатарынан шығарып жіберу, өтінішті бірлескен авторлардың тек біреуінің ғана өз атынан беруі, бірлескен авторлардың қатарына тек техникалық қолдау көрсеткен тұлғаларды кіргізу сияқтылар авторлық құқықты бұзудың көптен бір түрлері болып табылады.

Қарастырылып отырған құқықтың азаматтық-құқықтық қорғалуы авторлық құқықты тану немесе керісінше бірлескен авторлар қатарынан нақты бір тұлғаны шығарып тастау жөніндегі сотқа талап беру арқылы жүзеге асырылады.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Патент Заңы. Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 16 шілдедегі N 427 Заңы. (2015.10.31. берілген өзгертулер мен толықтыруларымен) // Интернет-қор: http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z990000427_

2. Қазақстан Республикасының Азаматтық Кодексі (жалпы бөлім). Қазақстан Республикасының Кодексі 1994 жылғы 27 желтоқсандағы № 268-ХІІІ. (2017.01.07. берілген өзгерістер мен толықтырулармен) // Интернет-қор: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=51006061

Трудово право и осигурително право

Кожухметова А.Е.

к.ю.н., доцент

КАТУ им. С.Сейфуллина

г. Астана, Республика Казахстан

ОСОБЕННОСТИ ЮВЕНАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Ювенальная ответственность, как правило, находит свою реализацию в наказании. Однако борьба с преступностью в ряде случаев возможна и без применения уголовного наказания. В практике достаточно широкое распространение получили институты освобождения от уголовной ответственности и наказания. Основания для применения названных институтов различны в зависимости от видов освобождения, но юридическая природа совершенных деяний остается неизменной – деяние рассматривается как преступное.

Освобождение от уголовной ответственности отражает тенденцию на постепенное сужение и смягчение уголовно-правового принуждения. Все виды освобождения должны применяться строго индивидуально, при тщательном анализе качеств личности, при условии, что такое лицо может исправиться без применения мер уголовного наказания. По своему содержанию освобождение от уголовной ответственности означает освобождение не только от исполнения наказания, но также и от назначения меры наказания. Освобождение от уголовной ответственности – это право соответствующего органа, за исключением истечения срока давности. В этом случае освобождение от уголовной ответственности является обязанностью.

Борьба с преступностью предполагает строго индивидуальный подход к каждому совершенному преступлению и виновному лицу. Только всесторонний учет всех особенностей совершенного преступления и личности виновного дает возможность определить такой вид ответственности и меру наказания или форму общественного воздействия, которые полностью соответствуют общественной опасности и совершенного преступления, как для самого правонарушителя, так и для воспитания других лиц.

Однако некоторые исследователи считают, что ей присуща только одна мера ответственности – наказание, принудительные меры же воспитательного характера, не являясь наказанием, не могут считаться и мерой уголовной ответственности.

Освобождение от уголовной ответственности имеет самостоятельное значение как правовой институт, сформировавшийся в действующем уголовном законодательстве.

Применение к несовершеннолетним правонарушителям мер уголовно-правового воздействия основывается на общих началах назначения наказания, выработанных уголовно-правовой наукой. Вместе с тем при назначении этих мер всегда должна учитываться специфика, связанная с их личностью. В связи с этим в юридической литературе обоснованно отмечается, что общий принцип смягчения карательной силы наказания в отношении несовершеннолетних преступников обуславливает необходимость особого подхода со стороны судебных органов к решению вопроса о назначении им различных видов уголовного наказания.

Учитывая особенности психологии несовершеннолетних, в Уголовный кодекс РК введен специальный раздел уголовной ответственности несовершеннолетних, где учтена специфика этой возрастной группы.

Уголовной ответственности подлежит вменяемое физическое лицо, достигшее ко времени совершения уголовного правонарушения шестнадцатилетнего возраста. В статье 15 УК РК определены уголовные правонарушения, когда ювенальная ответственность наступает с четырнадцати лет.

За совершение уголовных преступлений предусмотрены следующие виды наказаний: штраф, привлечение к общественным работам, исправительные работы, арест.

К лицу, признанному виновным в совершении уголовного правонарушения, наряду с основным наказанием могут применяться следующие дополнительные наказания:

- конфискация имущества;
- лишение специального, воинского или почетного звания, классного чина, дипломатического ранга, квалификационного класса и государственных наград;
- лишение права занимать определенную должность или заниматься определенной деятельностью;
- выдворение за пределы Республики Казахстан иностранца или лица без гражданства.

Виды наказаний, назначаемых несовершеннолетним:

- лишение права заниматься определенной деятельностью;
- штраф;
- исправительные работы;
- привлечение к общественным работам;
- ограничение свободы;
- лишение свободы.

Применительно к ответственности и наказанию несовершеннолетних термин «льготный» нам представляется не совсем удачным, ибо дает повод для суждения о неких «изъятиях» или «скидках» в отношении них. Речь здесь должна идти о всеопределяющем принципе гуманизма, применяемого при привлечении к уголовной ответственности и наказания правонарушителей. Гуманизм в отношении несовершеннолетних проявляется в принципе ограничения карательных мер минимумом, необходимым для достижения целей уголовной ответственности, в принципе сочетания мер уголовной ответственности, мер воспитательного воздействия не карательного характера и мер общественного воздействия. Кроме того, специфика уголовной ответственности и наказания несовершеннолетних законодательно установлена не в связи с автоматической «скидкой на возраст», а в связи с учетом как социально-психологических особенностей личности и несовершеннолетнего, так и криминологической характеристики преступлений, совершаемых этой категорией правонарушителей; их преступления менее ухищренны и по способам совершения, и по средствам достижения результата; учитывается также, что подросток может быть исправлен быстрее и легче, чем взрослый.

Глубокий учет личности преступника строгая индивидуальная его ответственности в настоящее время приобретают исключительное значение, поскольку это является одним из условий успешного осуществления всей системы мероприятий по предупреждению преступлений и преодолению преступности.

По отношению к несовершеннолетним индивидуализация ответственности особенно важна, так как, исходя из данных судебно-следственной практики, почти половина подростков, совершивших преступления, отвечает за них не в уголовном, а в ином порядке и только вдумчивая индивидуализация ответственности дает возможность в каждом конкретном случае наиболее правильно решить судьбу подростка.

Индивидуализация ответственности несовершеннолетних предполагает установление общей предпосылки ответственности применительно к разным их возрастным группам и требует выявления типичного, особенного в конкретном лице, в конкретном преступлении.

Литература

1. Штаффо С. Ювенальный опыт Венгрии. Учебное пособие. М., 2011г.
2. Уголовное право// Под ред. И.Я.Козаченко, З.А.Незнамова. М., «Норма-инфра», 2014 г.
3. Уголовное право Республики Казахстан. Особенная часть. Учебник / Под ред.И.Ш.Борчашвили и С.М.Рахметова. В 2-х частях. Часть 1. – Алматы: Институт «Данекер», 2014.
4. Курс российского уголовного права // Под ред. В.Н.Кудрявцева, А.В.Наумова. М., «Спарк», 2015 г.
5. Уголовное право Республики Казахстан. Особенная часть: Учебное пособие: в 2-х т. /Под ред.Борчашвили И.Ш., Оразалиева М.М. – Караганда: КарЮИ МВД РК им. Б.Бейсенова, 2013. Т.1.
6. Панов В.П. Международное уголовное право. Учебное пособие. М., 2015.
7. Уголовный кодекс Республики Казахстан
8. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан
9. Станецко Ф.Н. Ювенальная юстиция. Учебное пособие. М., 2014.
- 10.Кафтанов Х. Ш. Ювенальная юстиция. Учебное пособие. Киев 2014г.

Наказателно право и криминология

Мирошніченко М.О

Студент ПЗ-16-1м

Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Реорганізації судової системи-наболіла тема обговорюється все частіше і частіше. Неодноразово піднімається питання про перехід до так звані 3-х ланковий системі судів. Що ж це таке?

При 3-ланковий системі ліквідуються спеціалізовані суди касаційних інстанцій, Верховний Суд стає єдиним касаційним судом.

Також в рамках судової реформи уряд передбачив спрощення ряду судових процедур - місцеві суди повинні взяти на себе левову частку відповідальності за встановлення справедливості по відношенню до кожного громадянина України. В рамках цієї роботи в парламент також будуть внесені проекти змін в усі процесуальні кодекси України.

Судова реформа, про яку так довго говорили на всіх поверхах законодавчої, виконавчої і, природно, судової влади, таки зрушила з місця. Найдовший в історії вітчизняного парламентаризму законопроект №6232 (розглядався сім пленарних днів) вніс серйозні зміни в діючі кодекси та інші законодавчі акти. Оптимісти розцінили це як впевнений крок до європейських цінностей і світовим стандартам правосуддя.

Противники нововведень заявили зворотне, зазначивши, що реформа і все з нею пов'язане ні на користь судовій системі. Доводи? Їх, на жаль, вистачає. Справи надовго зависли. Дефіцит суддів величезний. Шість районних судів взагалі закриті, і відправляти правосуддя там нікому. Подейкують, на зміну нинішній судовій реформі нібито вже готують наступну.

Механізм судової реформи збудований таким чином, що фактично вона стартує з Верховного суду, в структурі якого створюється Велика палата, куди увійдуть касаційні господарський, адміністративний, цивільний та кримінальний

суди, Всі, хто хотів взяти участь у відкритому конкурсі, могли спробувати свої сили.

Серед претендентів були адвокати, вчені, але переважали судді. Кілька людей - з Верховного, а ось з апеляційних і місцевих судів - багато. Хочеться думати, що відбирали дійсно кращих. Це був новаторський конкурс: відкриті, в онлайн-режимі співбесіди, допитливі перевірки Громадської ради доброчесності, психологічне тестування на визначення рівня IQ, багато іншого.

Вимоги до кандидатів були вкрай високі . Чи запрацює Верховний суд так, як повинен? Ми сподіваємось, що так. Чи відбудеться це швидко? На нашу думку це досить довгий процкс. Миттєвого результату очікувати не доводиться. Поки будуть призначені всі судді Верховного суду, приступлять до виконання обов'язків, поки з'являться перші рішення, пройде не місяць, не два і не три. Мінімум лише через півроку, а то й рік можна буде говорити про результати судової реформи. Тоді почнеться власне процес перезавантаження. До того все, що стосується реформи, - просто розмови і нічого більше. У числі претендентів на посаду у Верховному суді був суддя Львівського окружного адміністративного суду, в минулому адвокат, Володимир Кравчук. Він увійшов в число переможців. Але при цьому вважає, що найближчим часом чекати кардинальних змін не доводиться - це питання завтрашнього дня. Що з цього правда? Як проходило оновлення Верховного суду? Позначаться новації на якості правосуддя? Чи виграє в результаті пересічний громадянин?

За великим рахунком, реформа давно назріла. І добре, що вона відбувається. Але потрібно скорегувати процес таким чином, щоб її результати давали людям впевненість у чесності, оперативності, справедливості рішень. Тому, хто звернувся до суду, грубо кажучи, все одно, що там відбувається. Для нього важливо, що рішення не буде куплено, але буде виконано. Що візьме гору не право сили, а сила права. В данній ситуації слід звернути увагу на те, що говорять люди про те, коли подали свої заяви, як довго їм чекати розгляду справи по суті.

Це, на жаль, не дні, не тижні - кілька місяців. Так не має бути. Потрібно впроваджувати нові, ефективні технології, електронні системи, як-ніяк ХХІ століття надворі. Можливо, і єдині вікна будуть, за прикладом соціальних служб, щоб спростити спілкування з чиновником і мінімізувати корупційну складову.

Якщо людина по-справжньому довіряє суду, то, навіть програвши, не скаже іншого і не засумнівається в його об'єктивності.

Дискусії про судову реформу ведуться давно, експерти сходяться в тому, що вона необхідна. Але те, який варіант все ж буде прийнятий і чи задовольнить він суспільний запит, можна буде сказати лише згодом. Поки ж суспільство чекає результатів люстрації, адже відновити довіру до судової системи не можна лише прийнявши закон з відповідною назвою. Можливо, розширення повноважень Верховного Суду України та перекроювання структури судів і вирішить проблему судової влади.

к.э.н. Бердибекова Г.С., Амангелдиева А.С.

Университет «Мирас», г. Шымкент, Республика Казахстан

ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ МЕРЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ УГОЛОВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ В СФЕРЕ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

За двадцать пять лет суверенный Казахстан пережил глубокий экономический кризис и связанный с ним небывалый рост цен на все товары и услуги, ранее невиданную безработицу и, как результат, значительное ухудшение уровня жизни населения, а затем – экономический подъем.

Сегодня с удовлетворением можно отметить, что многие трудности остались позади. В результате неуклонного следования выбранному курсу реформ кризис по существу преодолен. За последние годы наблюдается рост объема промышленного и сельскохозяйственного производства, восстанавливают свои производственные мощности, приватизированные предприятия, вводятся новые производства, развивается малый и средний бизнес, налаживается работа и других жизненно важных сфер. В связи с этим, достигнуто положительное сальдо платежного баланса, значительно снизился и продолжает снижаться уровень инфляции, стабилизирован курс национальной валюты — тенге, улучшается финансовое положение государства, сокращается число безработных. Все это дает возможность народу Казахстана быть уверенным в завтрашнем дне.

Но было бы большим заблуждением думать, что все это совершается само по себе, поскольку, за этими положительными тенденциями — труд и воля тех, кто был за коренное реформирование социально-экономических отношений, за создание рыночной экономики [1].

На сегодняшний день, можно с уверенностью сказать, что в условиях суверенитета Республики Казахстан, банки, действуя совместно с Правительством, сумели вплотную приблизиться к достижению финансовой стабилизации, выразившийся в сокращении темпов инфляции, поддержании стабильного курса тенге и проведения последовательного нормативного

регулирования банковской деятельности. Новая банковская система Казахстана живет и успешно работает уже в течение десяти лет на благо экономики республики и по оценкам зарубежных специалистов занимает ведущее место среди стран на постсоветском пространстве.

Современная банковская система - это важнейшая сфера национального хозяйства любого развитого государства. Её практическая роль определяется тем, что она управляет в государстве системой платежей и расчетов; большую часть своих коммерческих сделок осуществляет через вклады, инвестиции и кредитные операции; наряду с другими финансовыми посредниками банки направляют сбережения населения к фирмам и производственным структурам. Коммерческие банки, действуя в соответствии с денежно-кредитной политикой государства, регулируют движение денежных потоков, влияя на скорость их оборота, эмиссию, общую массу, включая количество наличных денег, находящихся в обращении [2]. Стабилизация же роста денежной массы - это залог снижения темпов инфляции, обеспечение постоянства уровня цен, при достижении которого рыночные отношения воздействуют на экономику народного хозяйства самым эффективным образом.

Современная банковская система - это сфера многообразных услуг своим клиентам - от традиционных депозитно-ссудных и расчетно-кассовых операций, определяющих основу банковского дела, до новейших форм денежно-кредитных и финансовых инструментов, используемых банковскими структурами (лизинг, факторинг, траст и т.д.).

Сегодня коммерческий банк способен предложить своим клиентам до 200 разнообразных продуктов и услуг. Такая широкая диверсификация операций позволяет коммерческим банкам сохранять своих клиентов и оставаться прибыльными даже при весьма неблагоприятной конъюнктуре.

Убытки одних операций перекрываются прибылями других, которые в данной ситуации имеют для выполнения их благоприятные условия, не случайно во всех странах с рыночной экономикой коммерческие банки остаются главным операционным звеном кредитной системы. Они показывают поразительную способность приспосабливаться к меняющимся условиям кредитно-денежного рынка.

Современные коммерческие банки, выступая в роли финансовых посредников, выполняют важную народнохозяйственную функцию,

обеспечивая межотраслевое и межрегиональное перераспределение денежного капитала. Банковский механизм распределения и перераспределения капитала по сферам и отраслям позволяет развивать хозяйство в зависимости от объективных потребностей производства и содействует структурной перестройке экономике [3].

Тем не менее, остаются актуальными вопросы законодательного регулирования и предупреждения уголовных правонарушений в сфере банковской деятельности, поскольку они и в настоящее время имеют место в системе правонарушений.

Государство поддерживает и защищает институт предпринимательства, осуществляя в то же время определенный контроль за соблюдением установленного порядка ведения предпринимательской или банковской деятельности в целях обеспечения законных прав и интересов граждан, других субъектов экономической деятельности, интересов общества и государства. Так, согласно ч. 4 ст. 26 Конституции Республики Казахстан [4], каждый имеет право на свободу предпринимательской деятельности, свободное использование своего имущества для любой законной предпринимательской деятельности.

Общественная опасность незаконного предпринимательства, незаконной банковской деятельности заключается в том, что в результате совершения этого преступления наносится ущерб экономической системе Республики Казахстан.

При этом совершение данного преступления способствует возникновению неконтролируемого «теневое» сектора экономики, причиняющего ущерб финансовым интересам государства, приводящего к нарушению правил конкуренции на рынке и способствующего распространению поддельных товаров, некачественных услуг, обмана контрагентов [5, С.24-29].

Объектом преступления является установленный порядок осуществления предпринимательской или банковской деятельности, обеспечивающий соблюдение экономических интересов и прав граждан-потребителей, организаций и государства.

Понятие и порядок осуществления предпринимательской деятельности закреплены в нормах Гражданского Кодекса Республики Казахстана.

Предпринимательская деятельность осуществляется посредством создания юридического лица, требующего обязательной государственной

регистрации (ст. 42 ГК РК) либо индивидуального предпринимательства без образования юридического лица [6]. В отдельных случаях государственная регистрация лиц, занимающихся индивидуальным предпринимательством без образования юридического лица является обязательной (ст. 19 ГК РК).

Литература:

1. <http://www.banki.ru>
2. Костерина Т.М. Банковское дело: учебное пособие. – М.: Изд. Центр ЕАОИ, 2009. - 360 с.
3. Mott, Hubert C. "Establishing Criteria and Concepts for a Written Credit Policy". Journal of Commercial Bank Lending, April 1977, pp. 2—16.
4. Конституция РК от 30 августа 1995 г. (с изменениями от 2007 г.).
5. "Теневые" параметры реформируемой экономики //РЭЖ. №9. 1996. С. 24-29.
6. Гражданский кодекс Республики Казахстан от 27 декабря 1994 года, с изменениями и дополнениями на 27.04.2016 г.

Tatarinova L.F.

*Ph.D., assistant professor of "Jurisprudence and International Law",
"Turan" University
Republic of Kazakhstan, Almaty*

Problems of Legal Regulation of Combating Domestic Violence in the Republic of Kazakhstan

Annotation. Domestic violence is a problem of the whole civilized humanity, regardless of social status, origin, nationality, age, race of victim and rapist. However, based on the analysis, the author managed to identify several universal reasons of the phenomenon such as domestic violence.

The article reveals the legislative basis of combating the phenomenon of domestic violence on the territory of the Republic of Kazakhstan.

Key words: family, violence in family, domestic violence, the cyclical nature of domestic violence, the causes of domestic violence, the danger of domestic violence.

The problem of domestic violence was and remains one of the acute problems of modern society, as evidenced by the increase of the number of cases and forms of domestic violence. The conditions for the emergence and spread of violence as a social problem are studied by sociologists, psychologists, historians, jurists, as well as representatives of other humanitarian sciences in many countries of the world community [1; 2; 3; 4].

The family from time immemorial is considered as a concept both social or legal, and traditional, cultural and moral. In the family often face different characters, fates, habits, which naturally can serve as the emergence of conflict situations. There are many ways to solve these conflicts, for example, reaching consensus, the ability to postpone the conversation until the right moment. However, there are also negative ways to resolve the conflict, the most "ugly" of which is the use of violence in the family and household sphere.

The Constitution of the Republic of Kazakhstan guarantees the right of every person to life, physical and moral integrity, personal freedom and security, as well as honor, freedom of private life and a number of other rights. The protection of human life and health is also a priority in the criminal legislation of Kazakhstan. In the face of increasing stressful situations, moral disorientation and material difficulties, violence

in many situations has become commonplace. However, in most of these cases women are victims of domestic violence.

On January 1, 2010, the Law on the Prevention of Domestic Violence came into force, which became the basis for eradicating arbitrariness in the family, clearly articulating the conceptual apparatus, defining such concepts as the victim, family-household relations, domestic violence, types of domestic violence, prevention and subjects of prevention of domestic violence. This is a serious breakthrough in the legislation. However, the problem has not gone away. The law has appeared, but no one has canceled the objective realities that have developed over many years.

According to the researches, the direct costs in cases of domestic violence are primarily borne by the state, because it ensures the activities of services that are more or less related to the problem of domestic violence. "Often the victims lose their ability to work, and if they do not work, they do not transfer taxes, the fees in the treasury fall, and as a consequence, state employees sit without pay, older citizens - without benefits and pensions. On the contrary, the victims have to pay benefits", asserts A. Eliferenko [5, p.34].

The prevalence of gender and sexual violence in Kyrgyzstan is associated with the prevalence of general discriminatory practices against women and children, such as bride kidnapping, early and forced marriages, sexual and family violence in the family. According to the study of the Women's Development Fund of the United Nations: "The overwhelming majority of the respondents (80%) agree that there is a problem of domestic violence against women, therefore, the tendency of criminalization in the family is increasing, which criminal factors are such actions such as physical beating of women, beatings, torture, marital violence "[6].

Since November 2016, with the support of the General Prosecutor's Office of the Republic of Kazakhstan, the "#NelMolchiKZ" movement has conducted more than 50 lectures with various audiences on various topics in several cities of Kazakhstan. In the framework of the road map "Protecting Children Together" in general, 3,500 students were enrolled in Almaty, Astana, Karaganda, Semey, Talgar, Kaskelen, in five regional centers of the Akmola region. The activists of the movement raised acute questions concerning violence against children and women, the attitude of society towards this problem, talked about stereotypes and ways of solving problems [7].

Thus, the problem of violence against women, both in the private sphere and in the public sphere, is quite relevant for modern Kazakhstan. Despite the existence of

certain legislative norms and national policy documents, forms of violence, such as trafficking in women for sexual and labor exploitation, sexual harassment in the workplace and in educational institutions, rape, as well as a wide range of violence against women in the private sphere (beating of women, psychological violence, economic control, early marriages, bride kidnapping, coercion to marriage, hidden polygamy, etc.) continues to take place in Kyrgyzstan. This problem is exacerbated by the absence in the current criminal law of definitions of such concepts as: "violence", "criminal violence," "physical or psychological violence", their threats, as well as explanations of the meanings of other terms that characterize the various violent behaviors with which penal legislation operates.

The notions of "violence" in the legal doctrine may be a starting point for making appropriate additions to the criminal legislation of Kazakhstan, which is implemented taking into account the narrow characteristics inherent in domestic violence [8, p.34].

Together with the peculiarities inherent to domestic violence, it can be divided into the following types: physical violence, emotional and psychological violence, sexual violence, economic violence, the use of children to control the adult victim, etc.

All of the listed forms of violence are found in the family. As the experience of the work of crisis centers shows, most often is manifested first the psychological violence, which at a certain moment is supplemented by physical actions of different severity, and then it can develop into physical or sexual violence.

Let us note that the criminal law science of Kazakhstan is based on the traditional definition of violent crime as a crime associated with physical or mental violence. In the legal literature, mental violence is understood as the different role of the threat, while the term "mental violence" in the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan is not applied, but the criminal law gives two possible forms of manifestation of mental violence: threat and coercion. The most common type of threat is the threat of physical violence - murder, causing harm to health, imprisonment, but along with it there is also a threat with the use of mental violence.

To date, statistics on family violence are not divided by sex and do not include indicators on the content of the sentence and the term of imprisonment of convicted persons. In general, the data available at all levels largely do not reflect the real situation, in particular because of the imperfection of statistical forms, the lack of

electronic databases at the agency level, weak control over the provision of information, etc.

The process of dealing with the facts of domestic violence is characterized by the lack of necessary conditions for providing assistance to victims and related services, for example, in Kazakhstan there are more than 10 crisis centers and other structures providing assistance in cases of family violence, which are carried out through charity and donor funds. Specialized services to provide assistance to victims of domestic violence on a state or municipal basis are not available, while domestic violence involves a violation of human rights.

According to experts in Kazakhstan, as in most Central Asian countries, the key problems that determine the violation of human rights in cases of domestic violence are:

- the access to justice - lack of a gender-sensitive approach, lack of resources and capacity in law enforcement agencies to deal with cases of domestic violence;
- to protect the victims - the instability (financial, institutional) of the existing system of providing assistance to the victims, including the lack of state support for public crisis centers and shelters [9].

Another important feature of domestic violence is its cyclical nature [10]. Relations in the family where domestic violence takes place develop in a circle, repeating from time to time, passing through the same stages. Over time, violence is repeated and happens more often. Violence becomes a predictable model of behavior that has its own cycle, which includes three stages: the stage of voltage build-up; stage of active violence; a stage of repentance and "love". The last stage does not last long, the cycle is repeated soon.

The existence of such a phenomenon as domestic violence is attributed by some specialists to the disproportionate amount of time spent with family members, the intensity of intra-family relations, and the "struggle of the sexes" for power. At the same time, the family, like other social organizations, is viewed as an imperious system in which power is unevenly distributed between parents, spouses, children.

At the same time, we note that to date there is no one specific prerequisite for domestic violence which has been established. The opinions of many psychologists and sociologists are still divergent, even though many studies have been carried out.

So, one of the assumptions about the causes of domestic violence was the version about the dementia of the aggressors. This statement was quite convincing and was considered scientifically sound for a long period of time. Soon this theory was questioned. After carrying out numerous psychological and psychiatric examinations, it became clear that the majority of aggressors on the contrary are absolutely mentally healthy people.

Based on a thorough analysis of the specialized literature, it is possible to single out the universal reasons of domestic violence: an innate desire for power and control over a partner; copying the model of parent-child relationships, as well as the stress resulting from unfavorable circumstances in the family; low culture of behavior (obscene language, disrespectful attitude towards a partner), lack of understanding of the needs of the partner in attention, care, support and mutual understanding; alcoholism or drug addiction of one or two family members when the person does not report for his actions, under the influence of certain psychotropic drugs; a difficult financial situation, aggravating the stage of tension and excluding the victim from the abuser; violence engendered by religion, regardless of the presence of causes, most often occurring in sects; career growth of the victim, "destroying" the self-image of the rapist and provoking him to acts of violence; presence of factors "from the outside", which include alcoholism, drug addiction among the population, increased antisocial behavior, weakening of social control over violence; propaganda and demonstration of cruelty, aggression, violence, eroticism in the media, imposing a certain perception of culture in society [11].

Being the basic structure of society, the family reproduces not only its main value - human life, but also social and cultural values, political and economic relations, therefore the increase of domestic violence undermines the foundation of the security of the whole society as a whole and becomes an illegal phenomenon. Therefore, among the priorities of any state and society is to seek and find ways to stop the mutilation of the society by such a manifestation as family violence. But it would be frivolous to think that the solution can be found easily, because there are many obstacles to the solution of this problem.

Thus, we have the following conclusions:

1. The current situation is exacerbated by the absence of a separate legal category in the national legislation of Kazakhstan, adding this concept to domestic violence.

2. The state needs to pursue a sound social, legal, economic policy, since if the state itself is stable and strong, the issues of domestic violence will decline. The state needs to nurture a happy, prosperous population, to ensure the viability of modern and democratic Kazakhstan.

3. The problems of family violence both in the Kyrgyz Republic and in other states exist and threaten the entire civilized world. Family violence breaks down society from the earliest stages of the life of each individual. This is a social disease that engenders the moral destruction of an individual and must be fought first of all by the state by creating favorable conditions for life, development and improvement of its citizens.

1. Dobash, R.E. Dobash, R.P. "Women, Violence and Social Change". London: Routledge, 1992.

2. Алексеева Л.С. Психологическая помощь пострадавшим от семейного насилия: Научно – метод. пособие. - М.: Гос. Науч.- исслед. Ин-т семьи и воспитания, 2000.

3. Radbill, S. A History of Child Abuse and Infanticide. Chicago: University of Chicago Press, 1980.

4. Field M., Field H. Marital Violence and the Criminal Process: Neither Justice nor Peace. - Social Service Review, 1973. - 47 (2). P. 221-240.

5. Елиференко А.А. Деятельность кризисных центров в Кыргызстане. - Бишкек. 2011.

6. Уровень осведомленности о насилии над женщиной в семье и рабочем месте // Крупномасштабное социологическое исследование ЮНИФЕМ в девяти странах: Азербайджан, Белоруссия, Казахстан, Кыргызстан, Молдова, Таджикистан, Узбекистан, Литва, Россия. - 2002 г.

7. Как в Казахстане борются с бытовым насилием // Аналитический портал «Zakon.kz» // _____

8. Курманов К.Ш. Уголовное право Республики Казахстан. Общая часть. - Изд.6-е. – Бишкек, 2009.

9. Тугельбаева Б.Г. Система профилактики семейного насилия: проблемы и пути их решения. Бишкек. 2013.

10. Johnson, A.G. The Blackwell Dictionary of Sociology: A User's Guide to Sociological Language. Maiden (Mass.); Oxford: Blackwell, 1997.

11. Алимбекова Г. Т. Насилие в отношении женщин - это преступление или беззаконие?: Социальный анализ // Центр изучения общественного мнения // http://www.ciom.kz/upload/userfiles/files/Nasiliye_v_otnosheni_zhenshin.pdf

Правото конституционна

Аусагатова Г. К. , Өмірбек І. Ә.

М.Х.Дулати атындағы ТарМУ

МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТТІ БАСҚАРУДЫ ЖАҢҒЫРТУ – БОЛАШАҚҚА ЖОЛ АШУ

Мемлекеттік қызмет – әр елдің барлық даму сатысындағы басты атрибут, ал мемлекеттік қызметшілер – өзгерістерді негізгі орындаушылар. Қазіргі заманғы тиімді мемлекеттік қызмет және басқару құрылымын жасаудағы Мемлекет басшысының Қазақстанның 2030 жылға дейінгі даму стратегиясында “Кәсіби үкіметке” басым бағыт беруі тегіннен-тегін емес.

Мемлекеттік қызмет туралы қазіргі заңнама мемлекеттік қызметтің жаңа үлгісіне негіз қалады. 1998 жылғы 18 қыркүйекте Мемлекет басшысының шешімімен мемлекеттік қызмет істері жөніндегі агенттік және оның аумақтық органдары құрылды, сондай-ақ Президенттің жанындағы мемлекеттік академия былтырғы жылы Президенттің жанындағы мемлекеттік басқару академиясы болып қайта құрылды.

1999 жылғы 23 шілдеде “Мемлекеттік қызмет туралы” заң және мемлекеттік қызмет шеңберін реттейтін заңдық құқықтық актілер қабылданды.

Халықаралық сарапшылардың бағалауы бойынша, қазіргі уақытта Достастық мемлекеттері үшін үлгі ретінде Қазақстан ТМД елдерінің арасында алғашқылардың бірі болып мемлекеттік қызметке сәтті реформа жүргізді.

Елбасы Қазақстанның алдына әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына кіруде және мемлекеттік қызметті одан әрі жетілдіруде басым бағыттардың бірін анықтап, оны жоғары халықаралық стандарттарға дейін жеткізу міндетін қойды.

Елімізге ісіне берілген, кәсіби даярланған, басшылық шешім қабылдау аясында бәсекеге түсе алатын қазіргі менеджерлерден тұратын мемлекеттік аппарат қажет.

Осыған орай, яғни экономикалық және қоғамдық модернизация қажеттілігіне сай білім реформасынсыз және басқарудың жаңа үлгісінің

Қазақстанның бәсекеге төтеп беруі мүмкін емес. Бұл үшін де аз нәрсе істелген жоқ.

Мемлекет басшысының Жарлығымен ҚМЭБИ құрылды, оны жыл сайын біліктілігі жоғары 200-ден астам маман бітіреді. Президенттің “Болашақ” бағдарламасының жұмыс істегеніне он жылдан асты, оның жолдамасымен талантты жастарымыз дүние жүзінің ең таңдаулы университеттерінде білім алады. Үш таңдаулы оқу орнын – дипломатиялық және сот академияларын, сондай-ақ мемлекеттік қызмет академиясын біріктірген Президент жанындағы мемлекеттік басқарудың жаңа академиясы жұмыс істейді.

Оқуды өмір бойы жалғастыру әр адам үшін заңдылыққа айналды. Президенттің Жарлығымен бекітілген ережеде мемлекеттік қызметшілерді қайта даярлау және біліктілігін көтеру олардың қосымша кәсіби білімдерінің негізгі үлгісі болып табылады.

Аймақтық қайта даярлау және біліктілік көтеру орталығында 2006 жылға облыс бойынша мемлекеттік қызметшілерді оқыту үшін 17 млн. теңге қаралған, яғни бұл былтырғы жылмен салыстырғанда 60 пайызға көп.

Жарты жылдың қорытындысы бойынша Президент жанындағы мемлекеттік басқару академиясында облыс бойынша 75 мемлекеттік қызметші, аймақтық біліктілігін арттыру және қайта даярлау орталығында – 514 және басқа да салалық оқу орындарында 126 адам оқыды, бұл былтырғы жылмен салыстырғанда көбірек.

Конкурстық іріктеу негізінде мемлекеттік қызметке жастардың түсуіне жол ашылды. Бүгінде біздің облысымызда 779 мемлекеттік орган бар, оларда 7,5 мың мемлекеттік қызметші еңбек етеді, орта жасы – 38.

Мемлекеттік қызмет үшін мамандар даярлауға бағдар ұстаған көптеген мамандандырылған оқу орындары негізінен ғылыми және теориялық білім беруді ұсынады, ал жүйелік түсіну, кәсіби дағды, ұйымдастырушылық қабілетін ұштау білім беру аясынан қалыс қалады. Сол себепті жас мамандар мемлекеттік қызмет барысындағы кездесетін кейбір міндеттерді орындауға дайын емес.

Осы мәселені шешу үшін облысымызда мемлекеттік органдармен бірлесіп, мемлекеттік қызметке қайтадан қабылданғандардың және де ЖОО-ның бітіруші курстарының қабілетті студенттерінің практикасы мен сынау мерзімін өткізуді дұрыстау үшін шаралар қолданылуда.

Сондай-ақ саяси және әкімшілік мемлекеттік қызметтің кадрлар резервін қалыптастыруға баса көңіл бөлінуде. Елбасының Жарлығына сай, облысымыздағы әкімшілік мемлекеттік қызметшілер қатарынан саяси лауазымға үміткер 9 кандидаттың барлығы да тестілеуден сәтті өтті. Облыс бойынша мемлекеттік әкімшілік лауазымдардың кадрлар резервіне 217 адам енгізілді, бұлардың көпшілігі бір жыл ішінде жұмысқа орналастырылады.

Жуырда “Мемлекеттік қызмет туралы” Заңның саяси мемлекеттік қызметшілер ротациясына қатысты өзгерістер енгізілді, яғни енгізілу жобасы Мемлекеттік қызмет істері жөніндегі агенттігімен мақұлданады.

Бұдан басқа, мемлекеттік органдарда аппарат басшысы – статс хатшы әкімшілік лауазымы енгізіледі. Оның қызметтік міндеттеріне орындау және еңбек тәртібі үшін бақылау мәселелері, аппарат тұрақтылығын жүзеге асыру және мемлекеттік қызметшілердің кадрлар шеберлігін жетілдіретін мемлекеттік қызмет ұсыну стандарттарын енгізу, Ар-намыс кодексін сақтау кіреді.

Бірінші кезектегі міндеттердің бірі – мемлекеттік қызметті ұсынудың халықаралық, сервистік тәртібіне көшу. Қатаң бәсекелестік жағдайында үнемі өз қызметтерінің сапасын арттыратын жеке меншік секторлардан мемлекеттік органдардың айырмашылығы өздерінің даралығынан бұл мәселелерге аз көңіл бөлінді.

Еліміздің заңнамасында “мемлекеттік қызмет” және “мемлекеттік қызметтердің стандарттары” деген түсініктер болған жоқ, сол себепті қызметтерді мемлекеттік органдардың міндеттерімен шатастырады. Сондықтан Елбасы мемлекеттік органдардың рейтингтік бағалауының негізгі критерийінің арасынан ұсынылатын мемлекеттік қызмет сапасын ерекше белгіледі.

Мемлекеттік қызмет істері жөніндегі агенттігінде дайындалған мемлекеттік қызметтердің бірыңғай стандарты 2007 жылғы 1 қаңтардан бастап енгізіледі. Осының негізінде әрбір мемлекеттік орган халыққа БАҚ арқылы жеткізілетін стандарттар тізімін даярлайды, бұл мемлекеттік органдардың жұмыс сапасын бақылауға мүмкіндік береді.

Бүгінгі күннің басты талаптарының бірі халықтың жаппай компьютерлік сауаттылығына жету және жаңа информациялық технологияларды енгізу болып табылады. Қазір елімізде 2007 жылдың соңында аяқталуға тиісті 2004 жылдың

аяғында қабылданған “электрондық үкімет” үш жылдық мемлекеттік бағдарламасы жүзеге асырылуда. Аталған мемлекеттік бағдарламаның мақсаты – азаматтар мен ұйымдарға көрсетілетін мемлекеттік қызметтің жедел және сапалы болуын, мемлекеттік органдар қызметінің тиімділігін қамтамасыз ету.

“Электрондық үкіметті” белсенді енгізу үшін электрондық мемлекеттік қызмет көрсету шеңбері жұмыстарында халықты оқытуды бірлесіп ұйымдастыру және Интернет-қызметке халықтың қоғамдық қол жетуі үшін пункттер желісін құру қажет.

Мемлекеттік қызметшілерді жұмыстың жаңа жағдайына оқыту мен дайындау үшін бірінші жарты жылдықта облыстың қала мен аудандарында үш мыңға жуық мемлекеттік қызметші қатысқан 38 семинар-кеңес өткізілді, өздерін ойландырып жүрген мәселелері бойынша жеке қабылдауларда 200-ден астам азамат болды.

Адал жұмыс, әлеуметтік кепіл кешенін енгізу және еңбекақыны көтеру арқылы мемлекеттік қызмет беделі одан әрі жоғарыламақ. Сондықтан, бізге мемлекеттік қызмет және кадрлар саясатын қайта құру мен жетілдіру бойынша қол жеткен табыстарды әрі қарай дамыту керек.

Мемлекеттік қызмет істері жөніндегі агенттігінің Қостанай облысы бойынша басқармасы кадрлардың кәсіби біліктілігін көтеруде Мемлекет басшысы қойған міндеттерді мүлтіксіз орындау үшін алдағы уақытта да барлық қажетті шараларды қолданатын болады.

Пайданылған әдебиет тізімі

1. Назарбаев Н. Ә. Қазақстанды әлеуметтік жаңғырту: жалпыға ортақ еңбек қоғам
2. Жетписбаева Б. А. Антикоррупционное законодательство Республики Казахстан. – Астана, 2011. 3. Есембаева Ж. Е. Правовые средства борьбы с коррупцией: маг. дисс. – Астана, 2013. – 103 с.
4. Синюкова Т. Н. Понятие и подходы к содержанию коррупции // Юридическая наука и практика: Вестник Нижегородской академии МВД России. Выпуск № 1 (29) / 2015

3. «Нұр Отан» партиясының 2015–2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бағдарламасы, «Нұр Отан» партиясы Саяси кеңесінің 2014 жылғы 11 қарашадағы №001 қаулысымен бекітілген..
4. «Қазақстан-2050» Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты: Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына

Нуртай М.Н.,з.ғ.м.

М.Х. Дулати атындағы ТарМУ

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚТА ШАРТТАРҒА ҚАТЫСТЫ МЕМЛЕКЕТТЕРДІҢ ҚҰҚЫҚ МИРАСҚОРЛЫҒЫ

Мемлекеттердің құқық мирасқорлығы қазіргі заманның ең күрделі саяси – құқықтық мәселелерінің бірі болып табылады.

Халықаралық құқықта мирасқорлық деген ұғым - бір мемлекеттің басқамен ауысуы, яғни міндеттері мен құқықтары жаңа пайда болған мемлекетке ауысады. Мирасқорлық ежелден келе жатқан институт.

Мирасқорлық жүзеге асырылған кезде мемлекеттер қаншама оның қатысушысы болғанымен, қашан да екі жаққа бөлінеді:

1. Жаңа пайда болған мемлекет, яғни бүкіл жауапкершіліктің бұл мемлекетке өтуі (оны мирасқор деп атайды);

2. Ыдыраған мемлекет - бұл халықаралық қатынастардан толықтай жене аумағының бір бөлігіне қатысты жауапкершілікті мойнына алатын мемлекет (оны ізашар деп атайды).

Халықаралық құқық, мемлекеттердің әрекеттерін реттей отырып, ол мемлекеттер өмірінің және мәртебесінің, сол сияқты тағы басқа жағдайлар болған кезде тыс қалмайды. Яғни, бір мемлекетке қосылуы жене бір мемлекеттен бірнеше теуелсіз мемлекеттер құрылған, т.б. жағдайларға қатысы болады.

Мемлекеттік мирасқорлықтың объектісі болып халықаралық шарттар, мемлекеттің мүлкі, мемлекеттік қарызы жене мемлекеттік архиві, халықаралық ұйымдарға мүше болып табылады.

Мемлекеттердің мирасқорлығы жөнінде халықаралық шарттарының маңызды мәні бар. Себебі ол - мемлекеттердің халықаралық құқықтың басты қайнар көзі мен міндеті болып саналады. Оның ішінде көптеген көрсетілген объектілер бекітілген, соның ішінде шекара, халықаралық ұйымдарда мүшелік мәселесі.

Мемлекеттерде сабақтастық мәселесі туатын жағдайлар:

1. Әлеуметтік төңкерістің нәтижесінен пайда болған жаңа мемлекет;
2. Ұлттық – бостандық күресінде жаңа тәуелсіз мемлекеттің пайда болуы (отарсыздандыру нәтижесінде);
3. Мемлекеттерді бөліктерге бөлген кезде;
4. Мемлекеттер біріккен кезде;
5. Мемлекетің аумағының бір белігінде жаңа мемлекет құрылған кезде.

1. Әлеуметтік төңкеріс нәтижесінде пайда болған жаңа мемлекеттің мирасқорлық мәселесі халықаралық құқықтың жаңа субъектісі пайда болған кезде туады.

2. Отарсыздандыру нәтижесінде пайда болған мемлекет 1978 ж. Венадағы Конвенцияға сәйкес *tabula rasa* кәтi-датымен қарастырылады, яғни держава метрополиялармен жасасқан шарты күшін тоқтатады.

Құқық мирасқорлық мәселесі қазіргі кездегі мамандардың қарама-қарсы ойлар мен бағалар туғызатын пікірталас мәселелерінің бірі болды. Жаңа мемлекеттердің туындауы – бұл халықаралық өмірде анда – санда кездесетін және өзінің арнайы сипатталатын құбылыс болып табылады [1].

Халықаралық шарттар құқығы халықаралық жалпы құқықтың саласы болып табылады және мемлекеттер мен халықаралық құқықтың басқа да субъектілері арасында халықаралық шарт жасасу, оның әрекет етуі, сондай-ақ күшін жоюы жөніндегі қатынастарды реттейтін құқықтық нормалар жиынтығы болып табылады.

Халықаралық шарттар құқығының субъектілері халықаралық жалпы құқықтың субъектілері болып табылады. 1969 және 1986 жылдардағы Вена конвенцияларында “келіссөздерге қатысушы мемлекет”, “келісуші мемлекет”, “келіссөздерге қатысушы ұйым”, “қатысушы”, “үшінші мемлекет” және “үшінші ұйым” ұғымдарын қолданады. Келіссөздерге қатысушы мемлекет – шарт мәтінін дайындауға және қабылдауға қатысушы мемлекет ; келісуші мемлекет – күшіне еңбегендігіне қарамастан, шарттың өзінің міндеттілігіне келіскен мемлекет, қатысушылар – күшіне енген шарт бойынша міндеттілік алған мемлекеттер, үшінші мемлекеттер – шарттың қатысушысы болып табылмайтын мемлекеттер (1-бап).

Халықаралық шарттар құқығы аясындағы алғашқы жүйеленген акт американдық мемлекеттердің конференциясында 1928 ж. қабылданды. Ол тек Латын Америкасы мемлекеттерінде жүргізілген аймақтық сипаттағы келісім шарттар туралы Гавана конвенциясы.

Қазіргі таңдағы халықаралық құқықтың негізін салушы қайнар көздерінің бірі болып – халықаралық шарт танылады, дегенмен жоғарыда айтылғандай, халықаралық құқықтағы негізгі реттеуші тәсілі болып – халықаралық құқық субъектілер еркілерінің санасу тәсілі саналады, оның өзі, халықаралық шартты бекіту кезінде айқын көрінеді [2].

Халықаралық құқық қайнар көздері ретіндегі халықаралық нормалары, халықаралық әдет – ғұрыптар секілді қалыптасатын нормаларға қарағанда, қалауымызға жақын, дегенмен де, «халықаралық шарт» ұғымы халықаралық әдет – ғұрып ұғымына қарағанда әлдеқайда анық болып табылады, даулы жағдайда, сол тәртіп ережелерінің әдеттегі құқықтық норма ретінде барын дәлелдеудің өзінде қиынға түседі. Халықаралық шартқа байланысты мәселелер қазіргі кезде негізгі үш келісімдермен реттеледі – 1969 жылғы Халықаралық шарттар құқығының Вена Конвенциясымен, 1986 жылғы халықаралық ұйымдар арасындағы немесе халықаралық ұйымдар мен мемлекеттер арасындағы халықаралық шарттар құқығы туралы Вена Конвенциясымен, сондай-ақ 1978 жылғы халықаралық шарттарға қатысты, мемлекеттердің құқыққа иеленушілік жайындағы Вена Конвенциясымен реттеледі. Олардың ішіндегі ең маңыздысы болып, 1969 жылғы Конвенция танылады. Осы құжатқа сәйкес халықаралық шарт деп – мемлекеттер арасындағы жазбаша түрде бекітіліп, мұндай келісімнің бір құжатта не бірнеше өзара байланысы бар құжаттарда бар болуына, не оның нақты аталуына қарамастан, халықаралық құқықпен реттелітін халықаралық келісім түсіндірілуі мүмкін. Халықаралық шарттағы жақтар тек халықаралық құқық субъектілері ғана бола алады.

Халықаралық шарт, екі жақтың келісімін белгілі мәселелері бойынша білдіреді, басқаша айтқанда, заңды міндеттіліктің оған, екі жақтың келтіруімен жүзеге асуы керек, демек барлық жақтарымен келтірілуі қажет. Егер де халықаралық шарттың немесе оның қандай да бір бөліміне қатысты жақтардың келісіміне негізделген күдік болған жағдайында, сол шарттың заңды әрекетін дауға салып шешуге болады. Тағы бір айта кететін жағдай, мемлекеттер өз тәртібін, сондай-ақөзінің ішкі мемлекеттік заңдарының актілеріне

сәйкес, халықаралық шартты дайындау, бекіту, оны орындау мен заңды күшінің тоқталуына қатысты мемлекет атынан қызметті жүзеге асыруға құзыреті бар органдар мен жақтардың тәртібін қалыптастыра алады.

Халықаралық шарттар мен оларды бекітуші мемлекеттер, сол не өзге мемлекеттің ұлттық құқығына бағынышты бола алмайды. Халықаралық құқықтың кайнар көздері ретіндегі халықаралық шарттардың жалпы сипатының шеңберінде, өзге де оларға ұқсас сипаттарынан айырмашылықтарына назар аударудың ажетті екендігін санай аламыз, яғни мұндағы халықаралық құқық субъектілері мен жеке тұлғалар арасындағы шарттарды, джентльмендік келісімдері мен саяси ойлары жайлы мәлімдемелерін айтса болады.

Біздің пікірімізге сай, міндеті айтылып отырған мәселе қайткенмен де халықаралық шарттар жайында емес, шетел элементі бар жеке құқықтық келісім-шарттардың (контрактілердің) арнайы түрлері жайында айтылады. Джентльмендік келісімдерге келетін болсақ, мұнда көптеген ғалымдардың пікірі бойынша, жеке тұлғалар арасындағы ауызша түрдегі келісімділігі жайында айтылады, әдеттегідей өз мемлекеттері халықаралық аренада таныстыру құқығына ие болады. Аталған келісім, мемлекеттер үшін міндетті түрдегі заңды салдарға әкеп соқтырмауы қажет. Әрине бұл ұғымның осылайша, біржақты болып айтылғандығына келісу қиын. Біздің пікірімізше, бұл мәселеге саралай жақындауымыз қажет және әрбір нақты жағдайда жүзеге асырылған келісімдердің мазмұнды сипатына, мәніне, сондай-ақ оның айтылу түріне назар аударғанымыз жөн [3].

“Белгілі бір дәрежеде мағыналас өлшемдері, ауызша халықаралық шартқа жеткендігі туралы куәлік етуі мүмкін, сонымен қатар міндетті заңды күші бола тұра, оның халықаралық шарттардың екінші түрі екендігін ұмытпауымыз қажет. Ал екінші жағынан, бұл ережелерді дәлелдеуден өзінің жеткілікті күрделі екендігін мойындауымыз керек, мысалы ауызша әңгіменің нәтижесі бойынша алып карағанда.

Сонымен, саяси ой туралы мәлімдеме санаты, халықаралық шарттарға әжептеуір жақын; біріншіден, олардың айтылу формасы мағынасында. Алайда, маңызды бір айырмашылығы болып, мемлекеттердің мұндай мәліметтердің қорытындылары бойынша, заңды міндеттерінің жоқтығы болып табылады. Олай болса, олардың жарияланбауы кезіндегі жауапкершілігінің де жоқ болуы рас.

Халықаралық шарт халықаралық құқықтың басшылық ететін негізгі түсініктерінің бірі.

Халықаралық шарттар құқықтың теориясы мен тәжірибелік (практикалық) аспектілері, жеткілікті кен дамытылған, мысалға айтатын болсақ халықаралық шарттарды бекіту рәсіміне, оларды қолдануға, талқылауға, тоқтатуға, заңды күшінің тоқтатылуына қатысты. Дәріс курсының арнайы тарауында бұл мәселелер толығырақ қамтылады [4].

Халықаралық құқық халқаралық қатынастардың қатысушысы ретіндегі мемлекеттердің іс – әрекетін реттей отырып, оларда болып жатқан өзгерістерінде артта қала алмайды. Әсіресе, ол құқық мирасқорлығының алып келетін, мемлекеттік территориялық өзгерістерге қатысты болып келеді.

Мемлекеттердің территориялық модификациялануының, жоқ болып кетуі, қалпына келу әрекеттері – бұл ең біріншіден, саяси, әлеуметтік, экономикалық және де басқа да мәселелерге байланысты болып келеді. Бұл мәселеге қатысты халықаралық құқықтың міндеті осы іс – әрекеттерді заңды тұрғыдан бағалап, реттеу болып табылады.

Халықаралық құқық шеңберінде мемлекеттердің құқық мирасқорлығы мәселесіне байланысы екі құқықтық акт өндірілді. Олар:

1978 ж. "Шартқа қатысты құқық мирасқорлық туралы Венадағы Конвенция" қабылданды;

1983 ж. "Мемлекеттік меншік, мемлекеттік архив және мемлекеттік қарыз жөніндегі мирасқорлық мәселесі бойынша Венадағы Конвенция" қабылданды.

Заңгерлердің айтуынша, бұл ережелер мемлекетаралық қатынастар саласындағы халықаралық әдет-ғұрыптарда көрініс табады.

Халықаралық әдет – ғұрыптың қалыптасуы екі элементтен тұратыны анық:

- 1) Халықаралық құқық субъектілерінің жалпы бірқалыпты тәжірибелігі;
- 2) Бұл тәжірибеден шығатын заңды міндетті жүріс – тұрыс ережелері.

Сол себептен құқық мирасқорлық тәжірибесі сипаттамалық сипатта қарастырылады және әр кезде әмбебаптылығымен, сосын жалпылығымен көзге түседі. Бұл салада жай нормалардың жиынтығының пайда болуы, әсіресе, халықаралық қатынастар шеңберіне қарағанда өте күрделі құбылыс болып табылады.

Пайдаланган әдебиеттер тізімі

1. Лукашук И. И. Конституции государств и международное право. М., 1998
2. Голоцин В.В. Антарктика: тенденции развития режима. М., 1989.
3. Даниленко Г.М. Обычай в современном международном праве. М., 1988
4. Фельдман Д.В. Источники современного международного права М., 1987

Нуртай М.Н., з.ғ.м., Иманқұл Ж.Ж. студент
ТарМУ

ДІН ЖӘНЕ ЗАЙЫРЛЫЛЫҚ ТҮСІНІГІ

«Діннің тұтастығы - елдің тұтастығы: діни алауыздық ұлттық алауыздыққа апарып соқтырады» - деп Н.Ә Назарбаев бекер айтпаған. Дін – адамзат қоғамындағы аса күрделі де маңызды әлеуметтік-мәдени сана. Діннің басты мақсаты – адамның рухани жетілуі және оның Жаратушы Құдайға сенімі [1]. «Дін» сөзінің араб тіліндегі мағынасы – сыйлық, үкім, есеп, жаза, мойынсұну, бағыну, құлшылық, шарифат, заң, жол, тіпті, кейбір жағдайларда ұлт деген ұғымды да қамтиды [2].

Дана бабамыз Фараби «Қайырымды ел көзқарастарының төркіні», «Азаматтық қоғам» және «Дін кітабы» деп аталатын рисалаларында мемлекеттік институттың діни емес негізде басқарылуы туралы жазып қалдырған. Бүгінгі таңда бізде қолданылып отырған зайырлылық ұғымы «атеизм» немесе «дінді жоққа шығару емес», керісінше — адамның ар-ождан бостандығын, діни сенім еркіндігіне кепілдік беру деген түсінікті қамтиды. Негізінен, бүгінгі қазақ тіліндегі «зайырлы», «зайырлылық» сөзі – «заһир», яғни «анық», «ашық» деген мағыналарды білдіретін араб тілінен енген сөз. Бұл сөзді алғаш рет өткен ғасырда Алаш қайраткерлері «Алаш мемлекетін» құруда өз заңнамаларында қолданды. Олар бұл сөзді: 1. Ашық, нақтылық; 2. Адами, адамдық, өркениеттік; 3. Азаматтық деген мағыналарда қабылдады. Бүгінгі Егемен еліміз Қазақстан да өз тәуелсіздігін жариялай сала, кешегі Алаш мемлекеті заңнамасы қолданысындағы «зайырлылық» терминін алып, демократиялық, құқықтық, зайырлы ел сипаты ретінде халқына Ата заңмен бекітіп берді. Яғни, зайырлылық ұғымы «ар-ождан бостандығы» және «төзімділік», «толеранттылық» сынды ұғымдармен және түсініктермен тығыз байланысты. Зайырлылық ұғымы мемлекеттің дінге деген қатынасының демократиялық сипатта екендігін танытады.

Енді зайырлылықтың қандай ұстаным екендігіне тоқталайық. «Зайырлылық» ұстанымы – қоғамның кез-келген мүшесіне, оның діні, тегі, нәсіліне қарамастан, әр адамның қандай да бір дінге сену, сенбеу мәселесіне

араласпайтын ұстаным. Яғни, бұл ұстаным адамның ар-ожданының моральдық болмысының еркіндігіне мүмкіндік беретін, мемлекет азаматтарының арасындағы қарым-қатынасты тек құқықтық негізде шешуді қамтамасыз ететін республикалық басқару жүйесінің ең басты тетігі. Жалпы, зайырлылық туралы анықтамалар көп. Солардың ішінде түсінуге жеңіл кейбір сөздіктердегі «зайырлылық» ұстанымына назар аударайық: бұған «барлық діндерге бейтарап қарайтын, діни басшылықтан тәуелсіз және кез-келген теологиялық қағидалар мен нормалардан азат болып табылатын мемлекеттің белгісі» ретінде анықтама берілген. Осы анықтама зайырлы мемлекетті нақтылай түседі. Неге барлық діндерге бейтарап қарайды? Себебі діндер көп, ал Құдай түсінігі бір. Адамдардың Құдай түсінігі ортақ болғанмен олардың Құдай туралы танымы, сенімі, сезімі, құлшылығы, оның мына әлеммен қатынасы, яғни дүниетанымы, ақырет туралы сенімдері де әртүрлі. Сондықтан мемлекет өзінің азаматтарының діни сенімдеріне араласпайды, құрметтейді, бейтарап ұстанымда болады.

Екіншіден — мемлекет діни басшылықтан, яғни діни биліктен тәуелсіз. Оның себебі — саясатта діни басшылыққа тәуелді болу мемлекеттегі тұрақтылық пен тыныштықты баянды етудің кепілі бола алмайды. Дін көп, діни басшылар да көбейеді, сондай-ақ бір діннің ішінде де көптеген ағымдар мен топтар бар. Олардың әрқайсысының басшылық туралы діни тұжырымдары бар. Ал саясатта басшылық, оған бағынатын халық және осы қатынасты реттейтін құқық бар. Егер мемлекет діни басшылықты қабылдаса, онда халықты біртұтастандыру, бір құқықты ортақ тұғыр қылу, басқаруды да бірізділікке түсіру қиынға соғар еді.

Үшіншіден — мемлекет кез келген теологиялық қағидалар мен нормалардан азат болады. Себебі — теологиялық діни нормалар қанша көп болса, сонша құқықтық ұстанымдар мен оның қызметтік нормалары да қайшылыққа түскен болар еді. Сондықтан демократиялық, құқықтық мемлекет зайырлылықты ұстаным ретінде таниды. Негізі, философиялық тұрғыдан алғанда, «ұстаным мен мұрат» немесе «принцип пен идея» бірін-бірі толықтырып тұруы шарт. Мұны қалай түсінеміз? Мемлекет азаматтарының бақытты болуына қызмет етеді. Мұраты — азаматтарының ары, намысы, жаны және мүлкінің қауіпсіздігіне, амандығына т.б. құқықтарына кепілдік беру. Мемлекет осы мақсаттың орындалуына да зайырлылық ұстанымын шарт деп біледі. Шарт дегеніміз — белгілі бір құбылыстың бар болуы мен

баяндылығының уақыт пен кеңістіктегі қажеттілік жағдайы. Сонда зайырлылық ұстанымы мемлекетті мақсатына жеткізетін құрал болып отыр.

Қазақстан Республикасының Конституциясының 1-бабы 1-тармағында «Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары» – делінген. Мемлекетіміздің басты қазынасы – адам және адамның өмірі, оның құқықтары мен бостандықтары болғандықтан азаматтарымыздың өзі қалаған дінге сенуі конституциялық құқықтарының қатарынан табылады. Ата заңымызға сәйкес азаматтарымызды тегіне, әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайына, жынысына, нәсіліне, ұлтына, тіліне, дінге көзқарасына, нанымына, тұрғылықты жеріне байланысты, сондай-ақ басқа да жағдаяттар бойынша кемсітуге тыйым салынған. Ата Заңымыздағы осы айтылған қағидалар мемлекетіміздің зайырлы сипатта екендігінің басты нышандары.

Еліміздің зайырлылығы мемлекеттік билік органдарының діни наным-сенімге көзқарасын айқындайды. Зайырлы мемлекетте мемлекеттік билік дін және діни бірлестіктерден бөлінген. Мемлекет дін ісіне, ал дін және діни бірлестіктер мемлекет ісі мен саясатқа араласпайды. Діннің зайырлы мемлекеттегі көрінісі Қазақстан Республикасының «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» Заңында айқын көрсетілген. Бұл Заңның 3-бабының 1-тармағында мемлекеттің дін мен діни бірлестіктерден бөлінгендігі баяндалады. Бұған қоса, аталған Заңда діни бірлестіктер және Қазақстан Республикасының азаматтары, шетелдіктер мен азаматығы жоқ адамдар дінге көзқарасына қарамастан заң алдында тең екендігі, ешбір дін мемлекеттік немесе міндетті дін ретінде белгіленбейтіндігі мәлімделген.

Зайырлы мемлекет ұғымының түп-тамыры діни құқық тұрғысынан адамсүйгіштік құқығын басшылыққа алуда жатыр. Адам және адамның өмірінің құндылығы ғасырлар тереңінен зайырлы және құқықтық мемлекет құруға деген талпынысты туындатты. Зайырлы мемлекет – діни наным-сенімді адам болмысына тән қажеттіліктердің бірі ретінде қарастырып, құқықтық нормаларды басшылыққа алады. Зайырлы мемлекетте діни құқық емес, адамның дінге деген құқығы әлеуметтік заңдылықтар шеңберінде қарастырылады. Мемлекеттің зайырлы немесе теократиялық үлгілерінің қайсысы дұрыс екендігі жайлы пікірталас туындағанда кейбір азаматтар зайырлы мемлекетте адам құқықтары

басты орынға қойылатындығына көңіл аудармай жатады. Құқықтық мемлекет құрудың маңыздылығы еліміздің барлық азаматтарының діни сеніміне қарамастан заң алдындағы теңдігінен көрінеді. Оған азаматтарымыздың өз діни нанымдары себебінен Қазақстан Республикасының [Конституциясы](#) мен заңдарында көзделген міндеттерін атқарудан бас тартуға құқығының жоқтығы дәлел. Зайырлы мемлекетте азаматтық құқық пен заң алдындағы теңдік маңызға ие. Өйткені, бүгінгі таңда елімізде теріс пиғылды діни топтардың (әсіресе ислами теріс пиғылды топтар) теократиялық немесе клерикалды мемлекет құруға деген талпынысы зайырлылықпен тығыз байланыстағы құқықтық мәселелеріне, адамсүйгіштікке нұқсан келтіруі мүмкін.

Зайырлылық Қазақстан Республикасы аумағында құқықтық қағида негізінде қарастырылғанын ескердік. Енді мемлекеттің зайырлылығы жайлы айтқандарды өзге елдердің мысалында қарастырып көрелік. Мысал ретінде, Франция мемлекеті біздің еліміз секілді өзін айқын және нақты зайырлы мемлекет ретінде көрсетсе, Португалия мемлекеттік биліктің шіркеуден, діни бірлестіктерден бөлінгендігін айтады. Ал Италияда дін мен мемлекет өздеріне тиесілі салаларда тәуелсіз және тең құқылы, ал Испанияда ешбір дін мемлекеттік бола алмайды екен.

Әрине, зайырлы мемлекет таза күйінде ешбір дінді ресми мемлекеттік деңгейге көтермейді және міндетті дін ретінде қарастырмайды. Бірақ кейбір демократиялық мемлекеттерде ресми түрде кейбір діндердің мемлекет тарапынан қоғамға және кейбір мемлекеттік құрылымдарға әсеріне байланысты маңызды орны жайлы айтылады. Бұны біздің еліміздің мысалында да қарастыруға болады. Мысалы, Қазақстан Республикасының «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» Заңында ханафи бағытындағы исламның және православиелік христиандықтың халықтың мәдениетінің дамуы мен рухани өміріндегі тарихи рөлін танытындығы жазылған. Бірақ, еліміз ханафи бағытындағы ислам мен православиенің маңызды орнын көрсете отыра өзінің зайырлы сипатынан айырылып отырған жоқ.

Қазақстан Республикасы зайырлылық тұрғысынан да, құқықтық тұрғыдан да жетілген мемлекет. Елімізде діни білім беру ұйымдарынан өзге білім беру мен тәрбиелеу жүйесі дін мен діни бірлестіктерден бөлінген және зайырлы сипатқа ие. Бұған қоса, «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» Заңда заңды діни қызметке кедергі келтіруге, жеке тұлғалардың дінге көзқарасы

себептері бойынша азаматтық құқықтарының бұзылуына немесе олардың діни сезімдерін қорлауға, қандай да бір дінді ұстанушылар қастерлейтін заттарды, құрылыстар мен орындарды бүлдіруге тыйым салынған. Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес азаматтарымыз діни немесе өзге де нанымдарды ұстануға, оларды таратуға, діни бірлестіктердің қызметіне қатысуға және миссионерлік қызметпен айналысуға құқылы екендігі баяндалған.

Қазақстан Республикасының заңнамаларында зайырлы мемлекет қағидаттары мен діни сенім бостандығы құқығы арасындағы байланыстар айқын көрсетілген. Зайырлылық және құқықтық-демократиялық мемлекет қағидаттарынан айнымаған елімізде азаматтардың діни сенімге бостандығы барлығының Заң алдындағы теңдігінен көрінеді. Тәуелсіздік алғаннан кейінгі жылдары елімізді демократияландыру, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтыру бойынша атқарылып жатқан жұмыстар өз жалғасын тауып келеді. Осының арқасында бірлігі жарасқан еліміз жүздеген ұлттар мен ұлыстырдың тату-тәтті өмір кешіп жатқан мекеніне айналып отыр.

Сондықтан да Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаев өзінің дәстүрлі халыққа Жолдауында зайырлылық ұстанымын біздің елдің ең басты құндылығы ретінде бағалайды. Сондықтан зайырлылық ұстанымы мемлекет пен діннің өзара қарым-қатынасын реттейтін ең басты тетік, қоғам тұрақтылығы үшін де ең басты құндылық. Зайырлылық ұстанымы мемлекеттің баяндылығына қызмет ететін, мемлекет құрушыларының құқықтарының қорғалуы мен сақталуына, бақытты болуына жеткізетін ең басты шарт болғандықтан саяси және құқықтық тұрғыдан діннен осы салада бөлінеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Саяси түсіндірме сөздік. – Алматы, 2007. ISBN 9965-32-491-3
2. Қазақстан Республикасының Конституциясы
3. Қазақстан Республикасының «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» Заңы, 11 қазан 2011 жыл.

Туленова Г Д.

М.Х.Дулати атындағы ТарМУ

«Философия және саясаттану» кафедрасының аға оқытушы

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ САНА МЕН СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ МӘДЕНИЕТ: МАЗМҰНЫ, РӨЛІ

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет сыбайлас жемқорлыққа қарсы сананың феномені болып табылады. Сондықтан бұл параграфта сыбайлас жемқорлыққа қарсы сананың феноменін қарастырамыз. Қоғамдық сананың әртүрлі нысандары бар, олардың көмегімен адамдар оларды қоршаған табиғатты, қоғам мен өздерін сезінеді. Моральдық (адамгершілік) саяси, құқықтық, эстетикалық, діни сана болып бөлінеді. «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сана» ұғымы қоғамдық сананың барлық нысандарын қамтиды. Бұл интегративті ұғым, себебі ол өзіне әртүрлі ғылым саласынан ақпаратты сіңіреді, әртүрлі оқу пәндерінде зерделенеді және ол туралы білімді тұжырымдауда зерттелетін құбылысты түсінудің жаңа деңгейіне шығады. Осылайша, сыбайлас жемқорлыққа қарсы сана қоғамдық сананың өзге де нысандарымен тікелей өзара байланыста болады және қоғамдық санаға тән барлық қасиеттер және сипаттамаларды меңгереді. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сана – бұл адамдардың сыбайлас жемқорлыққа әлеуметтік зұлымдық ретіндегі қатынасын білдіретін ұғымдар, теориялар, түсініктер мен сезімдердің, көзқарастар мен эмоциялардың жиынтығы. Қазақстан Республикасының «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Заңында мүдделер қақтығысы «жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдардың, оларға теңестірілген адамдардың, лауазымды адамдардың жеке мүдделері мен олардың лауазымдық өкілеттіктері арасындағы қайшылық, мұндай жағдайда осы аталған адамдардың жеке мүдделері олардың өздерінің лауазымдық өкілеттіктерін тиісінше орындамауына әкеп соғуы мүмкін» деп айқындалады» [1]. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сананың ерекшелігі оның барлық көрінісінде мүдделер қақтығысына жағымсыз, төзбеушілік қатынастың призмасы арқылы өмірлік

болмысты көрсетеді, содан кейін жаңғыртады. Ол жалпыға міндетті мінез-құлық нормаларын белгілеуді талап етеді. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сана адамгершілік және адамгершілікке жат қылықты, құқықтық және құқықтық емес, заңды және заңсыздықтың шегін көрсетіп береді. Ол сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез- құлықты қамтамасыз ету үшін моральдық-адамгершілік, идеологиялық, құқықтық шараларды талап етеді. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы санаға нысандандыру, белгілілік пен кесімділік тән. Сондай-ақ моральдық және құқықтық міндеттерді орындауға қатаң бақылау талабы тән. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сананың рөлі оның танымдық, реттеуші, бағалаушылық, болжамдық функцияларында көрінеді. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сананың танымдық функциясы (гносеологиялық) әлеуметтік зұлымдық ретінде сыбайлас жемқорлық туралы білімді жинақтау және оның негізінде адами өзара қарым- қатынастар әлемін одан әрі пайымдау мүмкіндігінен тұрады. Реттеуші функциясы. Белгілі бір жағдайларда сыбайлас жемқорлыққа қарсы сана сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет негіздері 12 құндылықты бағдарлар арқылы қоғамдық қатынастардың реттеушісі болады. Осы реттеудің нәтижесі – сыбайлас жемқорлық бұзушылықтарға нөлдік төзімділік болады. Бағалау функциясы өмірлік тәжірибе мен практика негізінде әлеуметтік өмірдің әртүрлі жағы мен құбылыстарына тұлғаның белгілі бір эмоционалдық қатынасынан көрінеді. Моральдық және құқықтық нормалар, моральдық-құқықтық жүйенің басқа элементтері бағалау объектісіне айналады. «Бағалау функциясы тұлғаның сыбайлас жемқорлыққа қатынасын айқындайды. Оның көмегімен моральға және этикалық кодекске, құқық пен заңнамаға, құқық қорғау органдарына, азаматтық қоғамға, борышқа, айналасындағылар мен өзінің де сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез-құлқына деген қатынас бағаланады. Болжамдық функция моральдық-құқықтық жүйенің болашақтағы жай-күйін, қоғамдағы адамдардың мінез-құлқын көре білу мүмкіндігінен тұрады.»[2].Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет, сыбайлас жемқорлыққа қарсы сана сияқты рухани мәдениеттің интегративті нысаны болып табылады. Мәдениеттің, сонымен қатар адам санасындай басымдықтары да бар, әлеуметтік деп айқындалатын барлығының қалыптасуы мен дамуында атқаратын рөлі де бар. Ақиқатты игеру тәсілі ретінде мәдениет – жекелеген бағалау, нормалар емес, олардың жиынтығы, сомасы емес, керісінше тұтастық ретінде алынған құндылықты элементтер. Мәдениет сана феномені ретінде тұтастықты білдіреді. Мәдениет – пассивті, қажетсіз, жүзеге

аспаған білім, білік, сенімдер емес. Ол өзіндік процесті, ішкі қызметті білдіреді, оның негізінде өзара іс-қимыл, өзара өту және білім, білік-дағдының, тұлғаның құзыретінің, оның сенімінің, ақпараттық, сезімдік және күш- жігер компоненттерінің түйісу жатыр. «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет рухани мәдениет жүйесінің маңызды элементтерінің бірі болып табылады. Адам мәдениет субъектісі ретінде еңбек, саяси, этикалық, эстетикалық, адамгершілік және басқа мәдениеттердің жанашыры болып табылады, ол өзара тығыз байланысты, ал әртүрлі үйлесімде кірпияз симбиозды қалыптастырады. Мәдениет жүйесінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет айрықша функцияларды орындап, қоғамның белгілі бір тұтастығы мен ұйымшылдығын сақтай отырып, ерекше орын алады.» [3]. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет өз мазмұнына мәдениет- тердің барлық қалған түрлерінің элементтерін қамтиды, бұл олардың тұтастығының жалғыз субъектісі ретінде адамның өзінің табиғатымен байланысты. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің ерекшелігі мәдениеттердің барлық түрлерімен өзара байланыста ғана емес. Оның мазмұны бірінші кезекте құқық пен адамгершілікті қамтиды. Мәдениеттердің барлық түрлері арасындағы диалог олардың арасындағы тығыз байланыстың барын белгілейді, олардың өзара толықтырушы рөлін атап өтіп, күшейтеді. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет – бұл адамның саналы және адамгершілікпен сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұра білу қабілеті. Осындай адамның мазмұны құқықтық мәдениет болып табылатыны маңызды. Қазіргі әдебиетте сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің мазмұны негізінен құқықтық құрамдас бөлігі ретінде қарастырылады. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті толықтай құқықтық мәдениетке апару дұрыс емес. Құқықтық мәдениет мысалы, адамгершілік, саяси мәдениетпен қатар сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің тек бөлігі ғана. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет – бұл жаппай сана және оның жекелеген элементтері емес. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет – сыбайлас жемқорлықты қабылдамау негізінде жататын осы жүйемен тіпті сәйкес келмейтін құндылықтар жүйесі. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет – адамгершілік пен азғындық (орынды және орынсыз, мейірімділік пен зұлымдық, пайдалы және пайдасыз), құқықтық және құқықтық емес, ақылды және ақымақтық, тамаша және бейберекет призмасы арқылы адами қатынастар әлеміне көзқарас. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет адамның жоғары мораль- дық, құқықтық, саяси және басқа

мәдениеттер негізінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұра білу қабілетін білдіреді. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет қазіргі уақытта шынайы қажетті құбылыс мәртебесін иеленеді, оны әлеуметтендіру процесінде қоғамның барлық әрекетке қабілетті мүшелері игеруі тиіс. «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасының Заңында «сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру» ұғымы «сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл субъектілерінің қоғамда сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілікті көрсететін құндылықтар жүйесін сақтау және нығайту бойынша өз құзыреті шегінде жүзеге асыратын қызметі» деп түсініледі. Сондай-ақ ол білім беру, ақпараттық және ұйымдастырушылық сипаттағы шаралар кешені арқылы жүзеге асырылады. «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы білім – тұлғаның адамгершілік, зияткерлік, мәдени тұрғыдан дамуы және сыбайлас жемқорлықты қабылдамаудағы белсенді азаматтық ұстанымын қалыптастыру мақсатында жүзеге асырылатын, тәрбиелеу мен оқытудың үздіксіз процесі». «Ақпараттық және ұйымдастырушылық қызмет бұқаралық ақпарат құралдарында түсіндіру жұмыстарын жүргізу, әлеуметтік маңызды іс-шараларды, Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты және Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген өзге де шараларды ұйымдастыру арқылы іске асырылады» [4]. Тұлғаның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастыру мынаны көздейді: – сыбайлас жемқорлықтың мәні, оның мазмұны, мақсаттары, субъектілері, нысандары мен түрлері, іске асыру салалары, қоғам өмірінің барлық саласында көріну ерекшеліктері туралы түсінік; – моральдық-адамгершілік, этикалық мәдениетті тәрбиелеу; – құқықтық сауаттылық негіздерін қалыптастыру; қоғам мүшелерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез-құлық уәжін ынталандыру; – мүдделер қақтығысының барлық көріністеріне төзбеушілікті қалыптастыру. Осыған байланысты мыналар қажет: – сыбайлас жемқорлыққа саналы қатынасты, сыбайлас жемқорлыққа қарсы құқық бұзушылықтарға моральдық «иммунитетті» қалыптастыру және осының негізінде сыбайлас жемқорлықты еңсеру бойынша құзыреттерді дамыту; – Қазақстан азаматтарының мінез-құлық моделін қалыптастыру, бұл ретте «сыбайлас жемқорлық» сөзінің өзін қабылдамау, адамгершілік тойтарыс, төзбеушілікті туындатуы тиіс; – құқықтық құндылықтарды жоққа шығару, заң мен тәртіпті құрмет- темуді білдіретін құқықтық нигилизмді жою (латынша nihil – ештеңе); – құқықтық жаппай оқу

арқылы құқықтық білім мен тәрбиені қамта- масыз ету. «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасының Заңында «сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс- қимыл» ұғымының мазмұны «сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл субъектілерінің өз өкілеттіктері шегіндегі сыбайлас жемқорлықтың алдын алу, оның ішінде қоғамда сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру, сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды анықтау және жою жөніндегі, сондай-ақ сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды анықтау, жолын кесу, ашу және тергеп-тексеру және олардың салдарларын жою жөніндегі қызметі» ретінде ашылады. Ал «сыбайлас жемқорлықтың алдын алу» – «сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл субъектілерінің алдын алу шаралары жүйесін әзірлеу және енгізу арқылы сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды зерделеу, анықтау, шектеу және жою жөніндегі қызметі» «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет нақты әлеуметтік жүйенің тыныс-тіршілігін қамтамасыз етуге бағдарланған, сондықтан оның түбегейлі қасиеті сыбайлас жемқорлықты тұтас, жүйелі – оның барлық адамгершілік, заңдық, экономикалық, саяси, ресурстық, технологиялық, экологиялық, әлеуметтік-психологиялық аспектілерінде, байланыстары мен көріністерінде болжай білу болып табылады. Әлеуметтілік, әлеуметтендіру сияқты адамгершілікті қолдау мемлекеттің қызметіндегі институттардың, құқықтың, тетіктердің, тәртіптің, рәсімдердің белгілі бір жай-күйін қажет етеді. Бұл мәселеде өркениеттік біртектіліктің ерекше мәні бар. Біздің еліміз үшін бұл көптеген басқа да мемлекеттер үшін де маңызды.» [5]. Жаңа қазақстандық мемлекетті құру жағдайында тәуелсіз Қазақстанның өзіндік табыс коды, әлеуеті мен құндылықтары бар екенін ұмытпау қажет, оны сыбайлас жемқорлықтың шығу себебін жоя отырып, оған қарсы күресте жандандырған жөн. Қоғам мүшелерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеті социумды тұрақтандырудың басты факторларының бірі болып табылады, қоғамның кез келген құрылымдық деңгейінде сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылыққа қарсы күрестің табыстылығын айқындайды.

Пайданылған әдебиеттер тізімі.

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы: Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410-V Заңы. <http://adilet.zan.kz>

2. Алексеев С. В. Коррупция: социологический анализ / под ред. О. В. Бондаренко. – Шахты: Изд-во ЮРГУЭС, 2008. – 270 с.
3. Анतिकоррупционная политика: учебное пособие / под ред. Г. А. Сатарова. – М., 2004. – 368 с.
4. Дамаскин О. В. Коррупция: состояние, причины, противодействие. – М., 2009. – 304 с.
5. Добренъков В. И., Исправников Н. Р. Коррупция: современные подходы к исследованию. – М., 2009. – 207 с.
6. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка. – М.: Издательство «Азъ», 1992.
7. Мемлекеттік қызмет туралы: Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 23 шілдедегі № 453-І Заңы (2014 жылғы 28 қарашадағы жағдай бойынша өзгерістері және толықтыруларымен).
8. Назарбаев Н. А. Нұрлы жол – Болашаққа бастар жол: Қазақстан Республикасының Президентінің Қазақстан халқына арнаған Жолдауы. 2014 жылғы 11 қараша // adilet.zan.kz.

Қуандықова Э.Ж.

ТАРМПИ кафедра философия және толеранттылық

ТҮЛҒАНЫҢ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ МӘДЕНИЕТІН ТӘРБИЕЛЕУДЕ ОТБАСЫНЫҢ РӨЛІ АҒА ОҚЫТУШЫ

«Қандай қоғам болса, отбасы да сондай» деп айтады. Қоғамда жүретін барлық коллизиялар отбасы қатынастарында қалай болғанда да көрініс табады. Моральдық-адамгершілік ілгерілеу, құндылықты ұстанымдар, қоғамның артықшылықтары отбасы қатынастарының негізін құрайды, отбасылық тәрбиелеу траекториясын қалыптастырады. Сондықтан отбасы қоғамдық дамудың маңызды индикаторы болып табылады деген тезис күшінде қалады және шындыққа жанасады.

Басқа жағынан, отбасы қоғамның бөлшегі ретінде қоғам дамуына белгілі бір ықпал етеді, қоғамдағы моральдық-адамгершілік ахуалға әсер етеді. Отбасы құндылықтарды, дәстүрді, мәдениетті, өмір салты мен дүниетанымдық ұстанымдарды көрсетеді.

Бұл диалектикалық өзара байланысы ақырында отбасын қоғамның әлеуметтік институты ретінде біздің түсінігіміздің негізін құрады. – Отбасы әлеуметтік институт ретінде көптеген функцияларды орындайды: халықтың өсіп-өнуі, жаңа жағдайда алдыңғы ұрпақтан жинақталған шаруашылық-экономикалық, тәрбиелеу, әлеуметтік, оның ішінде әлеуметтік тәжірибенің бейімделу функциясы.

Отбасы шеңберінде сол немесе өзге әлеуметтік тәжірибені нығайту немесе жоққа шығару адамдардың құндылықты бағдарын қозғайды. Осының нәтижесінде қандай да бір құндылықтар кетеді, қайсыбірі келеді, тұлғаның рухани кеңістігінде өз орнын алады және оның өмірі үшін әлеуметтік маңызға айналады. – Отбасы – қоғамның әлеуметтік институт ретінде нақты адамның қоғам өміріне енуіне мүмкіндік беретін құндылықтардың трансляторы болып табылады.

Егер қазіргі қазақстандық отбасыға осы биіктіктен қарасақ, отбасы қатынастарында позитивті және жағымсыз фактілерді табуға болады. – Осындай

шындық аясында отбасының тұлғаның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез-құлқын тәрбиелеудегі рөлі қандай және оның сыбайлас жемқорлыққа және оның көріністеріне қарсы төзбеушілік қатынасын қалай қалыптастыруға болады деген сұрақты қарастырайық.

Қазіргі отбасы қоғамдағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы у таба ала ма? Отбасылық салт-дәстүрлер, мәдениет тұлғаның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез-құлқын қалыптастыруға бағытталған ба? Отбасы адам- дардың қатынасына тереңдеп еніп кеткен сыбайлас жемқорлықты қалай бағалайды және қабылдайды? Отбасы сыбайлас жемқорлықты моральдық-этикалық нормаларды бұзушылық, ұлт мәдениетіне жат, асылық, Отанға деген сатқындық деп айыптай ма? Осы сұрақтардың барлығы отбасының қазіргі қоғамдағы рөлін күрделі талдауды қажет етеді.

Бүгінгі күні обасы қоғам үшін күрделі және маңызды проблеманы шешуге ынтасы жоқ, тұлғаның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез- құлқын қалыптастырудың пәрменді субъектісіне айнала алмайтыны Ең алдымен, әртүрлі жағдаяттарға, объективті және субъективті жағдайларға қарай мүмкін емес.

Бір нәрсе анық, қоғамда моральдық- адамгершілік деңгей төмендеген кезде, отбасыға осындай құбылыстарға қарсы күресу қиынға түседі. Ол тұлғаның санасы мен рухани әлемі деңгейінде бұл мәселені реттеуге, сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез- құлық пен паракорлықтың орнықты сипатын тәрбиелеуге күші жетпейді.

Себебі қоғамда сыбайлас жемқорлыққа қарсы жаппай, жалпыға ортақ төзбеушілік ахуалы жасалмайынша, моральдық айыптау, отбасы деңгейінде барлық азаматтардың қоғамдық айыптауы да дамымаған.

Соңғы кездері осы бағытта көп істер жасалып жатқанын мойындау қажет. Жұртшылық барған сайын сыбайлас жемқорлық қылмыс жасаған, өзінің қызметтік жағдайын асыра пайдаланған, мемлекет пен халық алдында өз міндеттемесін бұзған адамдардың атын біліп жатыр.

Әркім сіңірген еңбегіне қарай алатыны белгілі, сонымен бірге тек заңды қолданып, бұл проблеманы шешу алмайтынымыз да айқын.

Басқаша деңгейдегі шаралар қажет. – Тәрбие аясында адалдық, ар-ұят, сатылмаушылық, сөзіне беріктік сияқты құндылықтардың жасампаздық күші әлсіз қолданылады.

Себебі көбі адал, парасатты болу пайдалы емес, кейде бұл қасиеттер жеке өмірінде проблемаларды шешуге және өмір сүруге кедергі келтіреді деп санайды. Бұдан өзге, ешкім «елден ала бөтен», «өздерінің арасында бөтен» болғысы келмейді. Осы тұрғыда қалыптан тыс сана мен мінез- құлық қалыптасады, соңында сыбайлас жемқорлыққа әлеуметке қарсы құбылыс ретінде қарауды қояды.

Ең бастысы, қоғамда осы құндылықтарға деген сенімге селкеу түсіп, оның жақтастарының саны барған сайын азаяды. Оның есесіне көбінің санасында сыбайлас жемқорлық пен паракорлық феноменінің халық дәстүрлері мен салтында тарихи және мәдени тамыры бар деген ой орнығады. – Осындай тұжырымдармен келісу қиын, себебі ешбір ұлттық мәдениет, салт-дәстүрлер адамның сыбайлас жемқорлық теріс қылық жасауға итермелемейді. Пара беру мен алу әрқашан моральдық- этикалық нормалар мен халықтың түсінігіне қарама-қайшы келетін әлеуметтік зұлымдық ретінде талқыланып, қабылданатын.

Сондықтан жеке тұлғаның жеке, психологиялық ерекшеліктерін жалпыға ортақ деңгейге экстраполяциялау дұрыс емес және тіпті зиян. Демек, тұлғаның сыбайлас жемқорлық мінез-құлықтың түп-тамыры, себептерін индивидтің ұлттық ділінен емес, керісінше рухани-адамгершілік әлемінен іздестіру қажет.

Сол кезде бәрі орнына түседі. Бұның бәрі балалық шақта іргесі қаланып, содан кейін жас кезінде дамиды және біртіндеп тұлғаның жеке мінез-құлқының орнықты стереотипіне айналатыны сөзсіз екеніне көз жеткізе аласыз.

Сондықтан отбасы бұл мәселемен мақсатты бағытталған түрде айналысуы, өмір ерте сатысында индивидтің мінез-құлқындағы және санасындағы жағымсыз әлеуметтік ауытқуларды түзетуге тиіс.

Әрине, тәрбиелеу оның міндеттері, сонымен қатар әдістері мен құралдары тұрғысынан біршама қиындайды немесе бұл жерде кезекті ұрпақтың санасына «қандай да бір «нормалардың» минимумын сіңірумен қатар, қоғам алдында тұрған міндеттерді шешуге рухани алғышарттарды құра отырып, сыбайлас жемқорлыққа мықты иммунитет қалыптастыру туралы сөз болады.

Әдемі, алаңсыз өмір, рахат пен ләззат, жасампаздық еңбекке белсенді түрде қатыспай-ақ ырду-дырду өмірді көрсету қоғамның псевдоидеалдарын

жасайды. БАҚ «гламур» құндылықтарын тарата отырып, тұтынушылық психологиясын қалыптастыру көзіне айналуда.

Бұл туралы Н. А. Назарбаев өзінің «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға ортақ еңбек қоғамына жиырма қадам» атты мақаласында былай деп жазды: «Тұтынудың бұл идеологиясы бүлдіруші болғанына бүгін бүкіл әлем ерекше көз жеткізіп отыр. Ол әлемнің дамыған елдерінде жаппай әлеуметтік масылдық туындатты және жаһандық дағдарыстың басты себептерінің бірі болып табылады» [1].

Егер ұлттық мәдениеттің мысалын алсақ, отбасында балаларды еңбекке, еңбекқорлыққа тәрбиелеу дәстүрі әрқашан да болған. Сондықтан отбасында ұлттық тәрбиенің негізі, адамгершілік пен іс- әрекеттің өзегі ретінде адал еңбек басым болуы тиіс. Сонда ғана отбасы деңгейінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы тосқауыл қоя аламыз.

Бұл тосқауыл осы мәселені заңдық реттеуге қарағанда мықтыл ау, тиімдірек. – Жоғарыда айтылғандарға орай мынадай қорытынды шығаруға болады: – өскелең ұрпақты тәрбиелеуде отбасының адамгершілік жауаптылығын арттыру қажет; – отбасында борыш, адалдық, ар-намыс, әділдік талаптарына сәйкес келетін тұлғаның мінез-құлқының адамгершілік реттеуіштерін күшейту қажет; – адамды адамгершілік, әділдік пен ар-ождан рухында тәрбиелеу тұлғаның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетінің негізі ретінде қоғам мен мемлекеттің тарапынан сұранысқа ие болуы тиіс.

Тірек сөздер: отбасы, тәрбие, сыбайлас жемқорлық, сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет, жауаптылық, әділдік, ар-ождан.

Ұлы ойшыл Абай еңбекті өз игілігі үшін барлық әлеуметтік мәнінен айырылған еңбек ретінде қарастырады. Басқаның игілігі үшін еңбек ету – адамның борышы: «өз пайдасы үшін еңбек ететін адам өзі үшін жайылып жүрген малмен тең; адамдық борышын орындай отырып, еңбек ететін адамды Құдай өзінің махаббатына бөлейді» [2].

Халық адал еңбек идеясын адамға табиғаттың берген бағалы сыйы ретінде дәріптейді. Бұл ой халық даналығында көрініс табады: «Іскерге – нан, жалқауға – ұйқы», «Ағаш жемісімен, адам ісімен жақсы», «тер төгіп еңбек етсең, дәмді тағам ішесің» (башқұрт мақалы); «Адалдық пен еңбек сый-құрметке жетелейді, айла мен өтірік масқараға жеткізеді», «Жақсы еңбек етсең жаның да

тыныш болады», «Жұмыста туғаның болмайды», «Адал еңбек игілікке әкеледі» (қазақ мақалдары);

«Жас кезінде – еңбек, қартайғанда – зейнеті» (қырғыз мақалы); «Еңбек етпесең қоянды да ұстай алмайсың» (татар мақалы); «Өзенге суды көктем құяды, адамның бағасын еңбек арттырады» (өзбек мақалы); «Еңбек етпесең зейнетін көрмейсің» (күрд мақалы); «Ақ саусақ адам бөтеннің еңбегін жақсы көреді», «Шеберлік пен еңбек бәріне қол жеткізеді», «Пеш емес, кең дала тойдырады» (орыс мақалдары).

Білім мен ілім көп этносты қазақстандық қоғамның әлеуметтік құндылықтар жүйесінде ерекше орын алды. Білім аға ұрпақтан өскелең ұрпаққа халықтың тыныс-тіршілігі үшін қажетті тетік ретінде әлеуметтік тәжірибенің сабақтастығын қамтамасыз ете отырып, беріледі. Білім адам мен қоғамның табысты даму тәжірибесін көрсете отырып, маңызды ақпарат береді, ақырында оның дамуына белсенді ықпал етіп, қайтадан практикаға қайтып келеді. Халық ділінде білім әл-ауқат пен байлықтың факторы ретінде ерекше орын алады. Білім мен еңбек ажырамайды: еңбекпен білімге қол жеткізіп, байытамыз, өз еңбегіміздің жемістілігін арттырамыз.

Сондықтан Қазақстан этностарының дүниетанымында білім байлық, әлеуметтік капитал ретінде қабылданады: «Білім байлықтан жақсы», «Алтынды іздеме, білім алуға тырыс» (қазақ мақалдары); «Әлем күнмен, адам біліммен жарықтанады», «Құс қанатымен, адам білімімен күшті», «Ілім тамыры ащы, ал жемісі тәтті» (орыс мақалдары); «Байлық таусылады, білім азаймайды», «Ақыл-ойдан артық байлық жоқ» (өзбек мақалдары); «Ілім – алтын: шірімейді, ал байлық – қоқыс: шіріп кетеді» (күрд мақалы).

Мақал-мәтелдердің басқа тобы қоғамдағы сыбайлас жемқорлықтың кеңдігі мен тереңдігі және оны әлеуметтік кесел ретінде қабылдау туралы дәлелдейді, халық оны мойындай отырып, оны айыптау арқылы онымен күресуге тырысады. «Балық басынан шіриді» – «Адамды билік/тақ өзгертеді, «Құдайын ұмытқан» – «Иманы жоқ» Паракорлықты, сатып алу, ұрлық жасау мен сатқындықты айыптау жазушылар мен ақындардың шығармаларынан табуға болады. Оның жарқын мысалы халық ақыны Абайдың «Қара сөздері» болып табылады.

Үшінші қара сөзінде Абай былай дейді: әрі-беріден соң сырты-мызға шықты, жауластық, дауластық, партияластық. Осындай қастарға сөзім өтімді

болсын және де ептеп мал жиюға күшім жетімді болсын деп, қызметке болыстық, билікке таластық» [3]. Одан әрі бесінші сөзінде халықтың әрекетсіздігіне қынжылады: «Әйтеуір ұрлық, қулық-сұмдық, тіленшілік, соған ұқсаған қылықтың қайсысын болса да қылып жүріп, мал тапса, жазалы демесек керек екен... Бұлардың жас баланың ақылынан несі артық? Жас бала ұялса, жерге ене жаздаушы еді, бұлар неден болса да ұялмайды екен».[4].

Осындай кәдімгі сыбайлас жемқорлықтың себептерінің бірі ретінде ұлы ақын кедейшілік және пайдакүнемдік пен атақ құмарлықтан көреді. Бұл жерде бір ғана жол бар – білім мен еңбек: «Ғылымсыз ахирет те жоқ, дүние де жоқ. Ғылымсыз оқыған намаз, тұтқан ораза, қылған хаж, ешбір ғибадат орнына бармайды. Ешбір қазақ көрмедім, малды иттікпен тапса да, адамшылықпен жұмсаған.

Пайданылған әдебиет тізімі

1. Назарбаев Н. Ә. Қазақстанды әлеуметтік жаңғырту: жалпыға ортақ еңбек қоғам

2 Жетписбаева Б. А. Антикоррупционное законодательство Республики Казахстан. – Астана, 2011. 3. Есембаева Ж. Е. Правовые средства борьбы с коррупцией: маг. дисс. – Астана, 2013. – 103 с. 4. Синюкова Т. Н. Понятие и подходы к содержанию коррупции // Юридическая наука и практика: Вестник Нижегородской академии МВД России. Выпуск № 1 (29) / 2015

3 «Нұр Отан» партиясының 2015–2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бағдарламасы, «Нұр Отан» партиясы Саяси кеңесінің 2014 жылғы 11 қарашадағы №001 қаулысымен бекітілген..

4 «Қазақстан-2050» Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты: Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы.

Аусагатова Г К , Өмірбек І. Ә

М.Х.Дулати атындағы ТарМУ

ҚАЗІРГІ ТАҢДАҒЫ ДІНИ ЭКСТРЕМИЗМНІҢ ИДЕЯЛЫҚ ТҮП НЕГІЗІ

Президент Н.Ә. Назарбаев атап көрсеткендей, «қырғын соғыс, құлақ естіп, көз көрмеген лаңкестік әрекеттер, әлемдік деңгейдегі текетірес, ұлтаралық мемлекет аралық қақтығыстар толастар емес». Осы қақтығыстардың дінмен байланыстырылуы, біздіңше тегін емес. Бұл мәселе едәуір жарияланымдар болғанына қарамстан, әлі де болса тереңірек зерттеуді қажет етеді. Осы күнге дейін діни фундаментализм идеясының мәні және оның адамдардың психологиясы мен мінез-құлқына әсері толық зерттеліп болған жоқ. Лаңкестік жолға түскен адамдардың іс-әрекеті неліктен дінмен байланыстырылады. Неліктен терроризм мен антитероризм арасындағы күрес діни белгілеріне қарай жүргізіледі.

«Діни идеяларының қайта күшейе түсуінің Қазақстанда діни экстремизм бас көтеруіне қаншалықты ықпалы бар Шынайы әлемдік діндер тікелей экстремизмге шақырмайды. Оның тек фундаментализм бұрмалаған түрлері ғана экстремизмге лаңкестікке бой ұрады. Олардың көріністерін тарихи деректерден білеміз. Фундаментализм не дегенде, ол ең алдымен мынада: Фундаментализм қай дінде болсада бұрыннан қалыптасқан дәстүрлі дінді «бұзылды» оны жақсартамыз деп немесе өзге діндердің «озбырлығынан қорғанамыз» деген сылтаулармен жүргізілетін экстремистік тіпті лаңкестік әрекеттер. Н.Ә.Назарбаев атап көрсеткеніндей, «фундаментализм» деген ұғымның өзі Исламның өңін айналдырғаны сияқты, Хрестияндықтыңда, Иудайзмнің де өңін айналдырған ұғым екенін атап өткен жөн. Міне, олай болса, фундаментализм тек Ислам дініне қауіпті құбылыс емес. Ол тағы да Н.Ә. Назарбаев айтқандай «бүгінгі дүниеде Фундаменталистік ағым әлемнің барлық тарабына АҚШ-та Еуропада, Оңтүстік Шығыс пен Орталық Азияда, Солтүстік Африкада және Таяу Шығыста, сонымен бірге әлемдік діндердің барлығында төбе көрсетіп отырғанын да ескерген абзал» «Фундаментализм» «экстремизм» ұғымдары қызметіне де байланысты. Терроризм оның асқынған

көрінісі - бейкүнә адамдарды жаппай қырып жоятын, қорқыныш пен үрей тудыратын күштеудің шектен шыққан ең жеккөріністі түрі. Оның себептері де алуан түрлі. Бірақ олардың көбінің саяси сыр-сипатын анықтау оңай емес.».[1]

Белгілі бір саяси күштер радикалдық жолға түскендердің наразылықтарын қалуға тырысады. Оның да түр-түрі бар: жиналыс, шеру, антиглобалдық, антиамерикандық наразылық және т.б. осындай қазғалыстар экстремизм идеологтарының назарына ілігеді, осы арқылы түрлі желеулермен радикалды көңіл-күйдегі адамдар легін толтырады. Олар өз реттерінде экстремистерге, сепаратистерге бөлініп, көбінде діндер арасындағы текетірес ретінде көрініс беруде.

«Қазіргі кезде ислам дүниесі әлемдік азуы мықты ақпарат құралдарының «азығына» айналып отыр. Кез-келген бас көтеру, террорлық акт болсын түп негізін Исламға тірей салуға әуес. Ал осындай «ақпараттар соғысының» нәтижесінде «Ислам терроризмді» деген пікір қалыптасып кетті.

Шындығында ислам дінінде адамдарды бір-біріне қарсы қоятын бірде бір идея таба алмайсың. Бүкіл адамзатты оқуға, білімге, ізденіске, ғылым жаңалықтарын ашуға үндейді. Таза жүруге, адал еңбек етуге, бір-біріне кешірімді болуға шақырады. Ең бастысы, өзіне дейінгі бірде-бір дінді, бірде-бір пайғамбарды жоққа шығармайды».[2].

Бұл айтылғандардың шығатын қортынды: терроризмге қарсы күрес ислам дініне қарсы күрес ретінде жүргізілмеуі тиіс.

Сонда діни негіздері экстремизм, конфессияаралық төзбестік қайдан шығады? Мәселе осында. Зерттеулер көрсетіп отырғандай олардың негізінде әлеуметтік-экономикалық, саяси және діни айырмашылықтар қайшылықтары жатыр. Қалай дегенде де діни экстремизмнің сол дінмен бір байланысты жағы бар. Оны анықтау үшін фундаментализмнің пайда болуы тарихына көз жүгіртіп, ой елегінен өткізу қажет. Бұл жөніндегі біздің зерттеулеріміз мынаны дәлелдеп отыр.

Орта Азияда діни фундаменталистер, яғни Ваххабистер Ислам Дінін тазарту желеуімен саяси экстремистік жолды ұсынады, Тіпті лаңкестікке бой алдырып ұрады. Ал оның шығу себептерін түсіну үшін мұсылман елдерінің әлеуметтік өміріндегі исламның рөлін жете түсінбей болмайды. Ол үшін оны

тереңірек қарастырып көрейік. Шығыстағы исламның рөлі, Еуропадағы христиандықтан гөрі өзгеше. Еуропа инквизацияның шарықтап тұрған кезінің өзінде, христианшылдық зайырлы билікті түгелімен ығыстыра алған жоқ. Ал ислам діні болса барлық жағынан, саяси әкімшілік, әлеуметтік құрылым, мәдениет және діншілдердің тұрмыстық жақтарының бәрін, яғни мұсылман қауымының өмірін түгелдей қамтыды. Мұсылман елінің адамы исламға қарсы шығатын болса, онда ол, әлемге және қоғамға қарсы болып табылады, яғни өзін осы қоғамнан тыс, заңнан тыс қояды. Осының барлығы мұсылман елдерінің саяси-әлеуметтік өмірінде исламның ерекше рөл атқаратындығын көрсетеді. Исламның күші оны жақтайтындардың санында емес, ең алдымен, Мұхаммед белгілеп кеткен мұсылман қауымдастығының идеялық – институционалдық бірлігінде. Ол әлем мұсылмандарын, олардың мәдени және этникалық ерекшеліктеріне теориялық жағынан ғана емес, керек болса тіпті, іс-жүзінде топтастырады. Қоғамдағы діннің осындай жағдайда, рухани және әлеуметтік – саяси жіктерді ажырата қарау мүмкін емес. Олар бірнеше жүздеген жылдар бұрынғыдай рухани өмірге үлкен ықпал етеді және саясатта белсенді рөл атқарады. Оның үстіне соңғы жылдары исламның беделі мен белсенделігі ислам мемлекеттерінің батыстық экспансияға қарсы наразылықтарына байланысты арта түсті.

«Исламның этикалық ілімі бойынша, жақсылыққа жақсылық, қайырымды болу парыз. Сол сияқты туған-туыстарға, қарттарға құрметпен қарау міндет. Осы және басқада айтылған әлеуметтік идеяларының мұсылман елдерінде билік басындағылардың саяси билігін күшейту үшін пайдаланылады. Халық бұқарасы мұны кеңінен мойындайды, әлеуметтік әділеттік деп түсінеді. Сонымен Шығыста исламның қоғам өміріндегі тәртіптері тек діни түрде ғана сақталған. Міне осының өзі бір жағынан белгілі бір жағдайда тіл алғыштарды жанкештілікке итермелейді. Мұның негізінде біздіңше сол жанкешті фанатик жанның исламдық ілімді жете игере алмай кателесуінде жатыр.

Бірақ Құранда «дінге зорлап кіргізуге бомайды» делінген. Осы қағидаларда біздіңше, қайшылықтар бар. Ислам дінін тарату туралы уағыз оның доктринасының бейбіт бағытына толық сәйкес емес.

Шындығында бұл саяси тәжірбиеде исламға ғана емес, Христиандық дінде де орын алып келеді. (Рим Папасының католик дінін тарату уағызын

айтуға болады). Осылайша әлемде діндердің өзара қарам-қайшылығы орын алуда. Мұның үстіне «бірінғай исламдық мемлекет» құру идеясы күштеу әдістеріне, тіпті лаңкестікке соқтырула».[3]

«Қазақстан Республикасының Конституциясында «идеологиялық және саяси көптүрлілік мойындалады» деп бекітілді де, әртүрлі плюралистік бағыттағы көзқарастар мен ағымдардың қатар өмір сүруіне жағдай жасады. Сондықтан бұд жөніндегі құқықтық негіздегі осы бастан реттемесе болмайды. Н.Ә. Назарбаев атап көрсеткендей, «жалпы екі заттан-діни фанатизм мен діни дүмшеліктен бірдей сақтанған жөн».Қазақстанда проваслевиe дінін жақтаушылар батыстық және шығыстық шіркеулердің айырмашылықтарын жете түсіндіріп жете түсіндіріп бере алмайды. Сол сияқты өздерін мұсылманбыз деп есептейтін қазақтарда, шииттер мен сунниттердің айырмашылығын айтуға қиналады.» .[4]

Діни фундаментализм мен лаңкестіктердің таралу аясы: Қазіргі кезде діни фундаментализм мен лаңкестік бір ғана аймаққа, бір ғана мемлекетке тән нәрсе болмай отыр. Қазақстанда қазіргі кезде діни конфессиялардың өзара келісім жағдайында болуына қарамастан, бұған керісінше, әлемдік дәрежеде лаңкестікке апаратын діндер арасындағы қақтығыстар жалғаса түсуде.

Пайданылған әдебиеттер тізімі.

1. Токаев К. «Организация Объединенных наций: полвека служения миру».- Алматы, 2015.
2. Арыстанбекова А. «Казахстан в ООН: история и перспективы ». – Алматы, 2014.
3. Сындрлы он жыл» Н.Ә. Назарбаев. Аламаты, 2013. ж.
4. Саясат-№ 67 2014 «Діни экстремизм иен салдары» (52,

Аусагатова Г К , Даулет Қ.Э
М.Х.Дулати атындағы ТарМУ

ДІНИ ЭКСТРЕМИЗМ ЖӘНЕ ТЕРРОРИЗМ: СЕБЕПТЕРІ МЕН САЛДАРЫ

Радикалды және реакцияшыл мұсылмандық қозғалыстар мен ағымдардың қатарына діни экстремизм жатады. Дәл осы қозғалыс, қазіргі кезде Усама бен Ладен, Хаттаба (Хабиб Абдүл Рахман), «Джамаат ислами», «Джамаат ат Тафкир» және т.с.с ұйымдардың идеялық негізін құрайды. 90 жж әр түрлі лаңкестік іс- әрекеттер осы ұйымдардың жауынгерлерінің белсенді қатысуымен жасалғаны қазіргі кезде құпия емес, және де олардың өз мақсаттарына жету үшін кең түрде Ваххабизм идеологиясын қолданатыны да құпия еместігі рас.

«Бұл идеяның негізін салушы Мұхаммед ибн Абу аль- Даххаб болған. Оның өмірі мен қызметін зерттеген зерттеуші ғалымдар, оның ілімін ханбализмнің төтенше формасы деп есептейді. Ибн Абу аль- Даххаб өзінің бір уағыздарында адамдар нағыз исламды ұмытқан, сонымен бірге өнегеліліктің жалпы құлауы осыдан шығады деп пікір айтқан. Мұсылмандық дінді сақтап қалу үшін, исламның алғашқы үш ғасырда болған қалпын қайтару керек деп есептеді. Ол бір Аллаға сенуге шақырған және бір Аллах- бүкіл әлемді жаратушы деген ұстанымда болды».[1]

Кейбір ғалымдардың пікірінше, Ваххабистік тақуалардың тәжірибесі Ибн Абу аль- Даххаб доктринасынан ерекшеленеді. Олардың ортасында олар төтенше формалар қабылдап отырады. Белгілі тарихшы А.М.Васильевтің айтуынша, «көп құдайға табынушылар мен құдайсыздар, олардың қарсыластары болып табылатындықтан, сендіру бұл олардың соларға қайырымсыздығын ақтап отырады». Нәтижесінде, барлық ваххабистер еместерге соғыс жариялау үшін алғы шарттар жасалып отырады.

«Ваххабизм, бұл- өте күрделі және қарама- қайшы идеология. Әр түрлі бағыттағы террористер мен экстремистерге ваххабистік ілім қандай артықшылықтар қамтамасыз ететініне таң қалуға болмайды. Себебі олар, дағдылы қарақшылардан, қылмыскерлерден, есірткі тасымалдаушылардан «исламның тазалығы» үшін күресушілерге айналған. Біздің күндеріміздегі

фундаменталистік қозғалыстар мен бағыттарда исламның «Алтын Ғасырын» қайтару мүмкіншілігіне сенім анық көрінеді, және де мұсылман халықтарын орта ғасырлық дәуірге қайтару және кең аймақта біртұтас ислам мемлекетін құру мақсатымен саяси тәжірибеге бағытталған белгілі күштердің саясаты. Осындай саясатты рухани ақтау ретінде олар қасиетті соғыс- джихадты Құран қолдайды деп арқа сүйенеді. Олар лаңкестік пен зорлық- зомбылықты Аллаһтың қалауы деп қарастырады».[2]

Бірақ, өз табиғатында ислам діни бейбітсүйгіш дін болып табылады. зорлық- зомбылық және терроризм «нағыз ислам» үшін күрестің қасиетті және құқықты көрінісі болып табылатындығы пікірлер Усама бен Ладен айтқан сөздерден де ашық көрініс табуға болады. Оның мынадай сөздер айтқаны бар: «Америкаға қарсы соғыс қажет және бізге Америкалықтарды жою керек - әскерлерді, азаматтық тұлғаларды, әйелдерді және балаларды қай жерде болсада». Діни экстремизмді жақтаушылардың бірі осы келтірілген пікірде қоғамдық моральға толығымен елемеуі көрінеді. Бен Ладен «моральдық құқықты» зорлық- зомбылық пен терроризм мұсылман доктринасымен толық сәйкестіліктен шығады, яғни ислам құдайсыздар мен діннен безгендерге қарсы соғыс жүргізуге рұқсат береді деп сендіреді. Тіпті Бен Ладен саясатының сыншылары да өздері құдайсыздарға қарсы шыға тұра, діннің негізгі принциптерін бұрмалауын ескеріп отыр. «Қасиетті Құранды негізге ала отырып, сонымен бірге лаңкестік әрекеттерден мыңдаған адамдарды қайғы- қасіретке тартады. Сауда Арабиядағы патшылық жанұядан шыққан Бен Ладен, мұсылман мемлекетінің басшысы да емес, ислам төрешісі де емес. Демек, ислам заңдары бойынша, соғыс жариялауға және жүргізуге оның ешқандай құқығы жоқ».[3]

XX жүз жылдықтың тәжірибесі жаһандану үрдістерінің маңызды күштерінің бірі идеология болып табылатынын куәландырады. Сондықтан , ислам экстремизмі мен жаһандануды екі біртұтас жүйе шеңберінде қарастырғанда біріншісін ең алдымен, идеологиялық мүмкіншіліктер жағынан қарастыру дұрыс. Қазіргі кезде кең таралған ислам экстремизмі және лаңкестіктің тараулары XX ғасырдың 50-60 жылдары бұрынғы капиталистік мемлекеттердің отарлары орнында ислам әлемінде пайда болған жана мемлекеттердің ұлт-азаттық қозғалыстар нәтижесінен бастау алған. Ислам экстремизмі және лаңкестіктің алғашқы өкілдері осы мемлекеттерде тек қана ішкі идеологиялық және әлеуметтік- мәдени ресурстармен ғана емес, сонымен

қатар геосаяси ықпалдың әлемдік орталықтары жағынан да қолдау тауып отырды. Басқа сөзбен айтқанда, әлемдік орталықтар өздерінің геосаяси мүдделерін жақтау үшін, ислам идеологиясын ыңғайлы құралға айналдырды.

Экстремизм сонау заманнан-ақ «үлкен геосаясатта» қолданбалы әрі тиімді қару ретінде рөл атқарған болатын. Діни факторды қолдану ХХ ғасырдағы АҚШ және КСРО арасындағы әлемді толығымен бақылау, яғни гегемондық мүмкіндерін барынша нығайту үшін бақталастықтығы барысында кеңінен етек алды. АҚШ-тың да КСРО-ның да ең басты стратегиялық мүдделері- өздерінің ықпал аймағына тосқауыл орнату. АҚШ барынша кеңестік үрдіспен бағыттас басқару режимдердің енуін болдырмауға тырысса, КСРО бағыты ықпал етуші елдеріне капитализмнің енуіне кедергі жасауға негізделген еді. Бір-біріне қарсы тұру механизмі ретінде радикалды бағыттағы ислам таңдалды.

«Аса маңызды стратегиялық жағынан аумақ үшін екі державаның күресі 1960-1970жж дәстүрлі мұсылман қоғамында антидемократиялық, антибатыстық ағымдардың пайда болған кезеңінде өтті. Таяу және орта шығыстағы исламизмге бет бұру капиталистік және коммунистік құндылықтардың қоғамға енуіне наразылық нәтижесінде басталған құбылыс еді. Исламизмнің қоғамда белең алуының тағы бір себептерінің бірі- жаңа элитаның материалдық құндылықтарға негізделінген арнайы мүддесі капитализм деп танылды да, марксизм рухани құндылықтарды материалдық құндылықтармен алмастыратын имансыз идея ретінде көрініс алды».[4]

Сол кездегі стратегиялық маңызды аймақтар нақтыласақ Таяу, Орта Шығыс, Сирия, Ирак, Египет сияқты елдерде саяси тұрғыдан тәуелді етіп жаңғырту кеңестік үрдіспен жүргізу- КСРО-ның көздегені осы еді. Бұл әрекеттерге дәстүрлі мұсылман қоғамында, аймақтағы капитализм бағыттарының тоқырауына байланысты, геосаяси мақсат болып табылатын КСРО-ны әлсірету ойын жүзеге асыру үшін жаңа бір стратегиялық күш қажет болды. Осы орайда «таза ислам» бағытының радикалды бөлігі геосаяси ойындарға ойыншы ретінде енді. Осыдан-ақ АҚШ-тың КСРО-ға саяси геологиялық қарсы фактор ретінде исламизмді таңдау таңсық емес. ХХ ғасырдың 1960-1970жж Таяу және Орта шығыста мұсылман қоғамында батыстық типтегі әлеуметтік реформалардың табысты болмауы, либералдық-демократиялық күштердің әлсіреуі және Израильмен әскери-саяси майдандалуы салафиттердің қоғамда белсенді қозғалыс болуына белгілі бір түрде септігін

тигізді. Қазіргі таңдағы Исламияны, Өзбекстанды дүр сілкіндіріп кеткен экстремистерге қарсы күресті әлемдегі ең басты бағыттаушы АҚШ бұл ұйымдардың қозғалысына кезінде өзі жағдай жасап беріп отырды және оған екі стандартты саясатты ұстанған КСРО да ықпалдасты. Демек, экстремистік негіздегі Шығыс түркістанның ислам қозғалысы, Ауғанстандағы «Талибан» , тіпті Испаниядағы терактіні ұйымдастырғанын мойындаған «Аль-Каида» қозғалыстарының бүгінгі таңда орын алуы негізінде бақталастық барлығында екі держава жағдай жасап бергенінің бірден-бір себебі:

Осы орайда Ауғанстандағы маргиналдық негіздегі көп уақыт ішінде болған қоғамда исламизм қозғалыстарының белсенділігі артты. Он үш жылға созылған соғыс экстремизм өрістеуінің басты әлемдік орталығына айналдырды. XX ғасырдағы ислам экстремизмінің өрістеуі белгілі бір мақсаттарға негізделген реттемелі механизм ретінде болды. Биполярлық жүйенің күйреуі исламның радикалды топтарының қозғалыстарына балта шапқан жоқ. Сонымен бірге оның сарқыншақтары әлі күнге дейін әлемде орын алуда. АҚШ экстремизм өрістеуінің катализаторы болғанына дәлел жеткілікті. Бұл стратегияның мақсаты КСРО-ның әсер етуші күшін әлсіретіп, оны жою еді.

Пайданылған әдебиеттер тізімі.

1. Токаев К. «Организация Объединенных наций: полвека служения миру».- Алматы, 2015.
2. Арыстанбекова А. «Казахстан в ООН: история и перспективы ». – Алматы, 2014.
3. Сындалы он жыл» Н.Ә. Назарбаев. Аламаты, 2003. ж.
4. Саясат-№ 67 2014 «Діни экстремизм иен салдары» (52,53-б.б.)
5. Қоғам және Дәуір» № 1. 2014. ж. (7.-

Търговско право

Коссович А., Ільєнко Д.

Студенти напрямку підготовки «Право»

Університету імені Альфреда Нобеля

ПРОБЛЕМИ НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ТА СПОСОБИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

На сьогоднішній день, недобросовісна конкуренція доволі актуальна проблема, оскільки вона наносить шкоду майже усім сферам – починаючи від виробництва, а закінчуючи повсякденним життям громадян.

Актуальність полягає в тому, що фізичні або юридичні особи, які займаються виробництвом товарів або іншою діяльністю, бажають просуватися вперед та завойовувати більше ринків збуту. Але, щоб досягти своїх цілей, вони застосовують не дуже чесні, з точки зору права, методи та дії. А саме через це страждає не тільки діяльність виробників, а й просто громадяни України.

Здавалося, чому недобросовісна конкуренція несе в собі стільки проблем? Ось хоче особа своє «місце під сонцем», хоче щоб купували продукцію та користувалися послугами саме його фірми. Проте, методи, які вони застосовують – погано відбиваються не тільки на діяльності суб'єктів господарських відносин, але завдають певні незручності простим громадянам, яким просто потрібно скористатися продуктами їх діяльності.

Що ж таке «недобросовісна конкуренція»? Закон України, це поняття пояснює так: будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності.

Розглянемо, які проблеми завдає недобросовісна конкуренція звичайним покупцям. Згідно Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», можна виділити декілька їх видів:

1. Неправомірне використання позначень (це використання фірмового найменування, торговельної марки, оформлення упаковки без дозволу суб'єкта господарювання, який почав раніше їх використовувати).

2. Неправомірне використання товару іншого виробника (введення в продаж, під своїм маркуванням, товару іншого виробника шляхом змін, або зняття позначень виробника без дозволу уповноваженої особи).

3. Копіювання зовнішнього вигляду виробу (відтворення зовнішнього вигляду виробу і введення його в обіг без зазначення виробника копії). Проте, якщо копіювання зовнішнього вигляду виробу обумовлено виключно функціональним застосуванням, то такі дії не визнаються неправомірними.

4. [Порівняльна реклама](#) (реклама, яка містить порівняння з товарами іншого виробника). Але, за законом, порівняння не визнається неправомірним, якщо в ній наведені відомості, які буди підтвержені фактично та є корисними для споживачів.

5. Мабуть, найголовніша проблема для середньостатистичної особи – інформація, яка вводить в оману. Під цим поняттям, мається на увазі повідомлення суб'єктом в рекламі, тих відомостей, які впливають на бажання чи наміри осіб на придбання цього товару, або використання саме цієї послуги від певного суб'єкта. Під оманливою інформацією маються на увазі відомості, які містять неправдиві, неповні або неточні дані про походження товару, виробника, продавця, якість та придатність до застосування.

А тепер, розглянемо, які проблеми завдає недобросовісна конкуренція підприємцям чи виробникам. Так, згідно Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», можна виділити таке:

1. Створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції, з них:

- Схилення до [бойкотування](#) суб'єкта (спонукання до відмови від установлення договірних зв'язків, або до невиконання зобов'язань перед суб'єктом господарювання).

- Схилення постачальника до [дискримінації](#) (це означає спонукання постачальника конкурентом до застосування невігідних умов у господарській діяльності, у порівнянні з іншими конкурентами).

- Підкуп працівника, посадової особи покупця\замовника (конкурент надає постачальнику матеріальні чи інші вигоди за неналежне виконання посадовою особою своїх службових обов'язків, що пов'язані з укладенням між постачальником і покупцем договору поставки товарів чи надання послуг, іншого договору або за неукладення договору).

2. Методи конкуренції, які пов'язані з комерційною таємницею (інформація, оприлюднення якої може нанести шкоду суб'єкту господарювання, наприклад – оприлюднення повного циклу виробництва, який тримається в таємниці). У цьому випадку, можна виділити саме такі методи недобросовісної конкуренції:

- Неправомірне збирання комерційної таємниці (добування, протиправним способом відомостей, що становлять комерційну таємницю та якщо це може завдати матеріальної шкоди).

- Розголошення комерційної таємниці (ознайомлення іншої особи з відомостями, що становлять комерційну таємницю).

- Схилення до розголошення комерційної таємниці (спонукання особи, якій були довірені відомості про цю таємницю, до їх розкриття).

Отже, ми остаточно підійшли до того, що недобросовісна конкуренція створює однакові проблеми для усіх суб'єктів. А який же існує запобігання від неї? Саме для цього передбачені певні норми та умови.

Одним із способів запобігти недобросовісній конкуренції є передбачення в договорі, умов, які зобов'язують їх не вчиняти дії, що можуть бути визнані недобросовісною конкуренцією. Це означає, що якщо виникає ситуація, коли робітник підприємства, який звільнився, створює власне підприємство і в процесі своєї діяльності використовує виробничу, технологічну та іншу інформацію з попереднього місця роботи, то він не повинен розголошувати та використовувати комерційну інформацію до і після звільнення.

Існують й інші засоби боротьби з недобросовісною конкуренцією, такі як об'єднання підприємців в союзи, асоціації тощо. Вони розробляють та встановлюють, для своїх учасників, правила та кодекси поведінки на ринку, які встановлюють чесні правила та звичаї здійснення господарської діяльності учасників об'єднань підприємців та забороняють дії, що призводять чи можуть призвести до обмеження, спотворення або усунення конкуренції з ринку. Така практика дає змогу запобігти вчиненню дій, визнаних недобросовісною конкуренцією.

Окрім цього, способи захисту передбачені законами України.

Для захисту прав підприємців, був створений окремий закон «Про захист від недобросовісної конкуренції», про який вже було вказано вище. Він спрямований на встановлення, розвиток і правове забезпечення звичаїв ведення конкуренції при здійсненні господарської діяльності. Один з видів санкцій за

недобросовісну конкуренцію – штраф. На мою думку, головними видами штрафів є 2 види:

1. Накладення штрафу (сума - до 5 % доходу від продажі продукції за останній звітний рік). А якщо доходу немає, то штраф, накладається у розмірі до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Вилучення товарів з неправомірно використаним позначенням та копій виробів іншого суб'єкта господарювання.

Також є шляхи вирішення цієї проблеми через суд. Такий спосіб передбачає звернення суб'єкта до суду, а в Україні права та інтереси суб'єктів підприємницької діяльності захищають саме господарські суди. Зазначені особи можуть звернутися до суду за захистом своїх прав, що порушуються недобросовісним конкурентом.

Також, існує спосіб, за яким, потерпіла особа звертається до органів Антимонопольного комітету України (АМКУ) для розгляду та прийняття рішення стосовно порушеного права. Адже, у АМКУ є повноваження, щодо захисту суб'єктів та охорони господарської діяльності від недобросовісної конкуренції. Вони підтверджуються п. 1 ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про Антимонопольний комітет України», що одним із основних його завдань є державний контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, а крім того - запобігання, виявлення і припинення порушення законодавства у цій сфері. А одним із його повноважень є розгляд заяв та справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та проведення розслідувань за цими справами.

Звичайно, що існують чесні способи конкурентної боротьби, такі як поліпшення якості продукції; використання реклами, для привернення уваги покупців та інформування про споживчі властивості товару; встановлення певних умов продажу товару, тобто фірма зобов'язується здійснювати ремонт виробу, надавати безоплатні консультації щодо використання свого товару.

Отже, недобросовісна конкуренція завдає багато шкоди як господарській діяльності, так і простим громадянам. Для того, щоб їй запобігти, треба запроваджувати більш суворий контроль АМКУ за діяльністю підприємств, а ще можна заохочувати дотаціями, пільгами молодих та починаючих суб'єктів господарської діяльності на створення чогось свого, нового. Це повинно бути для того, щоб прикладів недобросовісної конкуренції більше не повторювалося, а у кожного суб'єкта була своя ідея виробництва та реалізації продукції, послуг.

ПОЛИТОЛОГИЯ

Глобални проучвания

Залесский Б.Л.

Белорусский государственный университет

БЕЛАРУСЬ – КАЗАХСТАН:

ИННОВАЦИИ, НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ, КООПЕРАЦИЯ

Подписанный в ноябре 2017 года между Беларусью и Казахстаном Договор о социально-экономическом сотрудничестве до 2026 года «нацелен на реализацию качественно нового этапа в двусторонних отношениях, предполагающего взаимное проникновение капиталов с упором на инновации и высокие технологии» [1]. При этом локомотивом стратегического белорусско-казахстанского партнерства будут оставаться проекты, позволяющие создавать совместные продукты с высокой добавленной стоимостью и обеспечивать занятость. Напомним, что на конец 2017 года на территории Казахстана функционировало восемь совместных сборочных производств, где «налажена сборка карьерной, шахтной, специальной коммунальной и пожарной техники, тракторов, комбайнов, двигателей, пресс-подборщиков, медицинского оборудования» [2].

Одним из очевидных белорусских лидеров присутствия на рынке Казахстана является Минский автомобильный завод, еще в 2010 году открывший в Астане ТОО «Торговый Дом «МАЗ–Казахстан» и к настоящему времени сформировавший в этой стране свою товаропроводящую сеть, включающую в себя девять дилеров, а также сеть из 12 авторизованных станций технического обслуживания белорусской автотехники. Логичным продолжением этого кооперационного взаимодействия стало открытие в июне 2017 года в Алматы на автосборочном предприятии компании Hyundai Trans Auto, входящей в группу «Астана Моторс», производства большегрузных самосвалов МАЗ 5516Х5 и МАЗ 6501Н9 «грузоподъемностью 20 т. При этом осуществляется полный цикл сварки, сборки и окраски» [3].

Еще раньше – в 2007 году – стартовало сотрудничество белорусского ОАО “Гомсельмаш” и казахстанского АО “АгромашХолдинг”. За десять лет на белорусско-казахстанском совместном сборочном производстве, которое дислоцируется в городе Костанай на базе АО “АгшромашХолдинг”, успели собрать более трех тысяч зерноуборочных комбайнов. И это при том условии, что емкость казахстанского рынка в данной технике составляет одну тысячу новых машин в год. В 2018 году на совместном предприятии будет освоен выпуск еще двух новых моделей сельскохозяйственной техники. Речь идет в данном случае о моделях КЗС-575 и КЗС-10. «Эти машины расширят линейку зерноуборочных комбайнов, которые выпускаются в Костанай, что позволит более гибко реагировать на потребности местного рынка» [4].

Хорошим примером развития двустороннего взаимовыгодного белорусско-казахстанского кооперационного сотрудничества стал также ввод в эксплуатацию в 2016 году первой очереди проекта по созданию Казахстанско-Белорусского индустриально-технологического парка сельскохозяйственной и коммунальной техники. Реализация этого крупного инвестиционного проекта началась еще в 2012 году с целью организовать в городе Кокшетау Акмолинской области по лицензиям ряда белорусских заводов «полный цикл производственной линии по сборке прицепов, пресс-подборщиков, навесного оборудования, рулонных и кормозаготовительных орудий, экскаваторов, погрузчиков разных габаритов и модификаций» [5]. Первая очередь проекта – это почти 10 тысяч квадратных метров площадей. «После ввода в эксплуатацию второй очереди и полной загрузки предприятия будет создано около 230 новых рабочих мест» [6]. Стороны уверены, что успешная реализация данного проекта позволит создать в Кокшетау мощный кластер белорусско-казахстанского машиностроения, а также послужит хорошим примером для распространения этого позитивного опыта производственной кооперации и на другие сферы взаимодействия. В частности, «планируется создание аналогичных парков по производству пассажирских автобусов, карьерной и шахтной техники, дорожно-строительной техники» [7].

Всего на ближайшие годы запланирована реализация нескольких десятков совместных научно-технических проектов с широким использованием белорусских технологий, инноваций и научных разработок. В частности, намечается проект «по созданию совместного производства беспилотных

авиационных комплексов» [8] с организацией их выпуска в Казахстане. Новыми направлениями успешной работы белорусских компаний с казахстанскими партнерами могут стать также совместные кооперационные проекты в нефтяной сфере, включая геологоразведку, эксплуатацию скважин, внедрение различных методов интенсификации добычи и повышения нефтеотдачи пластов, речь о которых шла на встрече глав правительств двух стран А. Кобякова и Б. Сагинтаева в августе 2017 года в Астане. Всего же сегодня в Казахстане еще «в активной фазе становления находится шесть совместных сборочных производств» [9], что свидетельствует о весьма высокой готовности сторон продолжать активный поиск новых форм промкооперации.

Литература

1. Обзор итогов внешней политики Республики Беларусь и деятельность Министерства иностранных дел в 2017 году [Электронный ресурс]. – 2018. – URL: <http://mfa.gov.by/publication/reports/a8a5169b6e487b3b.html>
2. Матвеева, Н. Отношения Беларуси и Казахстана приобрели союзнический и стратегический характер – Булегенов / Н. Матвеева // [Электронный ресурс]. – 2017. – URL: <http://www.belta.by/politics/view/otnosheniya-belarusi-i-kazahstana-priobreli-sojuznicheskij-i-strategicheskij-harakter-bulegenov-266564-2017/>
3. В Казахстане запущено производство автотехники МАЗ [Электронный ресурс]. – 2017. – URL: <http://www.belta.by/economics/view/v-kazahstane-zapuscheno-proizvodstvo-avtotehniki-maz-256106-2017/>
4. Сидорчик, В. Две новые модели зерноуборочных комбайнов освоят на белорусско-казахстанском СП в 2018 году / В. Сидорчик // [Электронный ресурс]. – 2017. – URL: <http://www.belta.by/newscompany/view/dve-novye-modeli-zernouborochnyh-kombajnov-osvojat-na-belorussko-kazahstanskom-sp-v-2018-godu-278818-2017/>
5. Как в полевых условиях поднимают экономику Казахстана [Электронный ресурс]. – 2016. – URL:

https://forbes.kz/process/economy/kak_v_polevyih_usloviyah_podnima_yut_ekonomiku_kazahstana/

6. Акашин, В. Минск – Кокшетау: взаимовыгодный проект / В. Акашин // [Электронный ресурс]. – 2016. – URL: <http://apgazeta.kz/2016/10/01/minsk-kokshetau-vzaimovyygodnyj-proekt/>
7. Интервью Чрезвычайного и Полномочного Посла Республики Беларусь в Республике Казахстан Анатолия Ничасова казахстанскому информационному агентству “Хабар” (11 июня 2014 г.) [Электронный ресурс]. – URL: <http://mfa.gov.by/press/smi/d8d30fc5ce4d68be.html>
8. Беларусь и Казахстан намечают проект по созданию совместного производства беспилотников [Электронный ресурс]. – 2017. – URL: <http://www.belta.by/economics/view/belarus-i-kazahstan-namechajut-proekt-po-sozdaniju-sovmestnogo-proizvodstva-bespilotnikov-278212-2017/>
9. Двустороннее торгово-экономическое сотрудничество [Электронный ресурс]. – 2017. – URL: http://kazakhstan.mfa.gov.by/ru/bilateral_relations/trade_economic/

Регионалните политически процеси

Кенжебаева Д.К., Оралов А.Р.

Астана, Казахстан

МОЛОДЕЖЬ ПОНЯТИЕ, ОСНОВНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Аннотация

В данной статье авторы обращают наше внимание, на понятие молодежи, его основные характеристики. Весьма интересным в статье является сравнительный анализ определения молодежи, как демографической группы в странах Европейского Союза, России и Казахстана. Авторы дают характеристику молодежным группам. В заключении авторы, приходя к выводу, что социальное и экономическое развитие государства в значительной мере зависит от молодежного фактора, который во многом определяет будущее республики.

Ключевые слова

Молодежь, общество, молодость, демографическая группа, молодежный возраст.

Понятие молодежи менялось, по мере развития общества и науки интерпретировалось, уточнялось.

Полное определение было дано И.С. Коном: «Молодежь – социально-демографическая группа, выделяемая на основе совокупности возрастных характеристик, особенностей социального положения и обусловленных тем и другим социально-психологических свойств. Молодость как определенная фаза, этап жизненного цикла биологически универсальна, но ее конкретные возрастные рамки, связанные с ней социальный статус и социально-психологические особенности имеют социально-историческую природу и зависят от общественного строя, культуры и свойственных данному обществу закономерностей социализации» [1].

Согласно И.С. Кону молодежь – это демографическая группа, а соответственно и понятие демографическое. Молодость – определенный

возрастной этап, этап созревания и развития человека, лежащий между детством и взрослостью.

Немецкий социолог Карл Мангейм (1893—1947) определил, что молодёжь является своего рода резервом, выступающим на передний план, когда такое оживление становится необходимым для приспособления к быстро меняющимся или качественно новым обстоятельствам. Динамичные общества рано или поздно должны активизировать и даже организовывать их (ресурсы, которые в традиционном обществе не мобилизуются и не интегрируются, а часто подавляются).

Сегодня под термином «молодежь» принято понимать социально-демографическую группу, включающую выделенных на основе обусловленного возрастными особенностями социального положения людей, их места и функций в социальной структуре общества, интересов и ценностей.

Споры и возникают по возрасту молодежи. По мнению Белого О.И.: «На сегодняшний день отсутствует научное определение молодежного возраста (и функциональное, и содержательное) как особого состояния, выступающего составной частью общей системы общества, не раскрыта его субстанциональная сущность. Не определена также общая система координат для выявления главных смыслов осуществляющихся здесь процессов: психофизиологического созревания, вхождения в социум, освоения социальных норм, ролей, позиций приобретения ценностных ориентаций и социальных установок, при активном развитии самосознания, творческой самореализации, постоянном личностном выборе в ходе утверждения и раскрытия собственного индивидуального жизненного пути [2].

В результате отсутствует и общее видение молодежного социокультурного пространства (как состояния и среды, определяющей реальное развитие индивида), не вычленена общая тенденция, выступающая главной в развитии молодежи как обобщенного субъекта в системе отношений в социуме.

Критерии возраста молодости не являются четкими. ЮНЕСКО относит к молодежи лиц в возрасте между 17 и 25 годами. В России молодежью большинство ученых считают лиц в возрасте от 15 до 29 лет. Условно: подростки («ранняя молодость») – до 18 лет, собственно молодежь – 18–24 лет, «молодые взрослые» – 25–29 лет [3].

Согласно закону Республики Казахстан «О молодежной политике» к молодым людям относят лиц от 14-29 лет, данная классификация учитывает международный и собственный опыт, до 29 лет человек относится к категории «молодежь».

Если обратиться к опыту Европы, то ситуация отражена в таблице №1.

Таблица 1. Некоторые вехи начала взрослой жизни в странах Европы

	Возраст, до которого выплачиваются пособия на детей (максимально возможный при продлении в случае обучения)	Возраст, в котором завершается обязательное школьное образование	Возраст, с которого гражданин получает право избирать	Возраст, с которого гражданин получает право быть избранным (на выборах)
Бельгия	18 (25)	15	18	1
Болгария	20	16	18	21
Чехия	15 (26)	15	18	21
Дания	18	16	18	18
Германия	18 (25)	16	18	18
Эстония	16 (19)	16	18	18
Ирландия	16 (19)	16	18	...
Греция	18 (22)	15	18	25
Испания	18	16	18	...
Франция	20	16	18	...

Италия	18	16	18	18
Кипр	18 (23)	15	18	25
Латвия	15 (20)	16	18	21
Литва	18 (24)	16	18	20
Люксембург	18 (27)	16	18	18
Венгрия	18 (23)	18	18	...
Мальта	16 (21)	16	18	18
Нидерланды	17	18	18	18
Австрия	18 (26)	15	16	18
Польша	18 (21)	16	18	...
Португалия	16 (24)	15	18	18
Румыния	18	16	18	23
Словения	18 (26)	15	18	18
Словакия	16 (25)	16	18	21
Финляндия	17	16	18	18
Швеция	16	16	18	18
Великобритания	16 (20)	16	18	18
Турция	...	14	18	25
Исландия	18	16	18	18
Лихтенштейн	18	15	18	...
Норвегия	18	16	18	18
Источник: http://www.demoscope.ru/weekly/2010/0421/barom02.php				

Исходя из сказанного выше, можно считать молодежью людей в возрасте от 15 до 29 лет включительно. В 2007 году в ЕС-27 проживало около 96 миллионов человек такого возраста, что составляет 19,5% от общей численности

населения. При этом численность населения 25-29 лет больше, чем численность населения 20-24 лет, которая, в свою очередь, превышает численность подростков 15-19 лет. Особенно значительны такие диспропорции в Испании, где число людей 25-29 лет на 60% превышает численность возрастной группы 15-19 лет, несколько меньше - в Греции (на 42%), Ирландии (на 38%) и Португалии (на 35%). Только в 5 странах ЕС (Бельгии, Дании, Франции, Нидерландах, Швеции) и странах Европейской зоны свободной торговли численность подростков 15-19 лет превышает численность молодых людей 20-24 лет.

Молодежь - это поколение людей, проходящих стадию взросления, т.е. становления личности, усвоения знаний, социальных ценностей и норм, необходимых для того, чтобы состояться как полноценный и полноправный член общества.

Молодежь - это наиболее активная, мобильная и динамичная часть населения, свободная от стереотипов и предрассудков предыдущих лет и обладающая следующими социально-психологическими качествами: неустойчивость психики; внутренняя противоречивость; низкий уровень толерантности (от лат. *tolerantia* - терпение); стремление выделиться, отличаться от остальных; существование специфической молодежной субкультуры.

Если рассматривать молодежь с точки зрения ведущих видов деятельности, то этот период совпадает с завершением образования (учебной деятельности) и вступлением в трудовую жизнь ([трудовая деятельность](#)).

С точки зрения [психологии](#) молодость - это период обретения своего Я, утверждения человека как индивидуальной, неповторимой [личности](#); процесс поиска своего особого пути достижения успеха и счастья. Как в любом поиске, молодой человек не застрахован от трудностей и ошибок: у него еще нет достаточного опыта, чтобы принимать правильные решения в многочисленных сложных ситуациях. Однако именно осознание этих ошибок формирует его собственный жизненный опыт.

С позиции права молодость - время наступления гражданского совершеннолетия. Совершеннолетний человек получает полную правоспособность, т.е. возможность пользоваться всеми правами гражданина (избирательными правами, правом вступления в законный брак и т.д.) Одновременно молодой человек принимает на себя определенные обязанности,

среди которых - соблюдение законов, уплата налогов, забота о нетрудоспособных членах семьи, защита Отечества.

С общепhilosophической точки зрения молодость может рассматриваться как время возможностей, время устремленности в будущее. Артур Шопенгауэр (1788-1860) говорил: «С точки зрения молодости, жизнь - бесконечно долгое будущее; с точки зрения старости, это очень краткое прошлое». Молодость является определенной фазой, этапом жизненного цикла человека и биологически универсальна. Молодость - это время, когда еще ничего не свершилось, когда все можно успеть и сделать [4].

С этой позиции молодость - период неустойчивости, изменений, критичности, постоянного поиска новизны. Интересы молодых лежат в иной плоскости, чем интересы старших поколений: молодежь, как правило, не желает подчиняться традициям и обычаям - она хочет преобразовать мир, утвердить свои инновационные ценности.

Исходя из всех этих характеристик можно сказать, что молодежь — это специфическая социально-демографическая группа, характер которой определен совокупностью (1) возрастных характеристик, (2) особенностей социального положения и (3) особым психологическим складом.

Как особый социальный феномен молодежный возраст имеет свои определенные характеристики. Функционально молодежный возраст представляет собой объективно необходимое состояние в системе общества, являясь «фазой поведения человека, в которой он больше не играет роли ребенка... и в то же время еще не исполняет роли взрослого как действительного носителя социальных институтов, например, семьи, общественности, политического строя, правового и экономического порядка и т.д.» состояние процесса вызревания подрастающего поколения и потому подготовки к воспроизводству будущего общества.

Особенности социального положения молодежи.

- Переходность положения.
- Высокий уровень мобильности.
- Освоение новых социальных ролей (работник, студент, гражданин, семьянин), связанных с изменением статуса.
- Активный поиск своего места в жизни.

- Благоприятные перспективы в профессиональном и карьерном плане.

В зависимости от особенностей самодеятельности молодежи можно классифицировать молодежные группы и движения.

Агрессивная самодеятельность. Базируется на наиболее примитивных представлениях об иерархии ценностей, основанных на культе лиц. Примитивизм, наглядность самоутверждения. Популярна в среде подростков и молодежи с минимальным уровнем интеллектуального и культурного развития.

Эпатажная (фр. *epater* - поражать, удивлять) самодеятельность. Базируется на вызове нормам, канонам, правилам, мнениям как в обыденных, материальных формах жизни — одежде, прическе, так и в духовных - искусстве, науке. «Вызов» агрессии на себя со стороны других лиц, чтобы тебя «заметили» (панк-стиль и т. д.).

Альтернативная самодеятельность. Базируется на выработке альтернативных системно противоречащих общепринятым моделям поведения, которые становятся самоцелью (хиппи, кришнаиты и т. д.).

Социальная самодеятельность. Направлена на решение конкретных социальных проблем (экологические движения, движения за возрождение и сохранение культурно-исторического наследия и т. д.).

Политическая самодеятельность. Направлена на изменение политического строя и политической ситуации в соответствии с идеями конкретной группы.

Субъектность молодежи возрастает по мере ее организованности. Молодежные организации и объединения разных типов и форм – от стихийных молодежных движений до четко оформленных объединений – главный показатель субъектности молодежи, который оформляет ее в общественную силу, способную воздействовать на государство в интересах всего общества и самой молодежи.

Осознание молодёжи своей сопричастности к этим историческим переменам и участие в них могут способствовать устойчивости процесса реформирования социальной структуры общества.

Таким образом, социальное и экономическое развитие государства в значительной мере зависит от молодежного фактора, который во многом определяет будущее республики. Молодое поколение обычно рассматривают

как объект воспитания и образования, забывая, что молодежь – это и субъект общественного производства, который способен к самостоятельной сознательной деятельности.

Литература:

1. Кон И. С. Социология молодёжи. В кн.: Краткий словарь по социологии М., 1988.
2. Белый О.И. Определение понятия молодежь // Теория и практика общественного развития. 2012 №12
3. Молодежь понятие и категории. [http: // ponjatija.ru/node/14749](http://ponjatija.ru/node/14749) дата посещения 04.01.2018
4. Шопенгауэр А. Понятие молодости // nitshe.ru/filosofskie-misli-viskazivaniya-17.html дата посещения 05.01.2018

ИСТОРИЯ

Националният исторически

Д.и.н., профессор Сактаганова З. Г.

Карагандинский государственный университет, Казахстан

К.и.н. Тулегенова М.А.

Колледж «ЗЕРЕК», Казахстан

ОРГАНИЗАЦИЯ ПЕРЕСЕЛЕНЧЕСКОГО ХОЗЯЙСТВА В КАЗАХСТАНЕ В НАЧАЛЕ ХХ ВЕКА В ОСВЕЩЕНИИ ПЕРИОДИЧЕСКИХ ИЗДАНИЙ РОССИИ

Одно из важных мест в общественно-политической и культурной жизни страны занимает периодическая печать, изучение которой является на сегодняшний день самым актуальным вопросом. Печать была и остается своеобразным индикатором политической обстановки, настроения населения, выступая важным источником по изучению истории родного края, являясь отражением общественного сознания определенной эпохи и идеологии. Отказ от тоталитарного мышления, насаждавшегося десятилетиями, не происходит сразу. Учитывая, что огромную роль в утверждении схематичных представлений об историческом процессе сыграли официальная идеология и ее отражение - периодическая печать, освещавшая историю, этапы и весь процесс присоединения Казахстана к северному соседу, колонизацию царской Россией обширных окраин империи, возникает необходимость комплексного осмысления прошлого.

Широкий размах переселенческого движения и образование в Казахстане крестьянских хозяйств на долгие годы приковал к данному вопросу внимание русской общественности и вызвал у ряда исследователей самые разнообразные мнения. Так, газета «Русское знамя», характеризуя положение дел переселенцев, писала: «Продав на родине... все, что можно продать, они полагали найти здесь счастье и избавление от российского горя. Не считаясь с местными климатическими условиями, они в количестве 2000 человек переселились сюда и, поместившись временно в тесных помещениях, создали

благополучную почву для распространения тифа, который унес в могилу немало жертв ...». Необходимо отметить, что сроки, в которые переселенцы могли обзавестись собственным жильем, пахотными угодьями, равно как и размеры их запашек, находились в соответствии с той суммой средств, которой располагал новосел по прибытии на новое место жительства. «Чем меньше было у переселенческой семьи денег, тем на более долгий срок растягивался период становления хозяйства».

На агрономическую и ветеринарную помощь расходы были ничтожны, хотя в печати уверялось, что «внимание к этому вопросу постоянно растет». На страницах газеты «Россия» о помощи переселенцам читаем: «В текущем году пришлось уже всех переселенцев отнести к таким, которые не могут обойтись без денежной помощи. Но как эта помощь не нужна, она все же не должна быть настолько велика, чтобы убивать деятельность новоселов, которая должна составлять основу переселенческих хозяйств. В силу таких соображений решено было выдавать новоселам ссуды не выше... 100 рублей...». Таким образом, как видим, оправдывалась недостаточность помощи переселенцам.

Медицинская помощь переселившимся также была недостаточной, особенно если учесть, что первое время они ютились, как отмечает Г. Полферов в своей статье «Правда о переселении» «...в неприкрытых, сколоченных на скорую руку постройках, а то и вовсе в землянках с их сырым... воздухом».

Местные власти предпринимали некоторые попытки для улучшения экономического положения переселенцев, но помощь эта не всегда была эффективной, а иногда, из-за незнания местных условий, дело доходило до курьезов. Что же касается выделенных переселенцам участков, то на многих из них хозяйство вести было чрезвычайно трудно. На некоторых участках, например, «...дожди представляли собой поистине стихийное бедствие: «... не только во время половодья, но даже во время проливных дождей вода выступает из берегов настолько, что лицу, отводившему этот участок, приходилось «на всякий случай» ставить двух сторожей, чтобы не быть застигнутым случайным валом, к которому так склонны все горные сибирские реки и речонки». В других же случаях «переселенческое управление, устраивая на новых местах новоселов, нередко не находило нужным посчитаться даже с тем обстоятельством, есть ли на... участках вода, не высыхают ли летом или не промерзают до дна те ручьи и речонки, которые орошают тот или другой участок... Об исследовании качества

воды, ее пригодности для питья не могло быть и речи», - пишет на страницах журнала «Русское богатство» К. Качаровский. В газетной заметке читаем: «Многие участки были покрыты лесом сплошь, что, разумеется, почти исключало возможность сельскохозяйственных работ. Крестьяне зачастую ездили пахать на гари, за 20 – 30 верст. «Первый год урожай получался прекрасный, второй год – хуже, третий – еще хуже, а на четвертый год сеять уже не рисковали и навсегда прекращали грустные сельскохозяйственные опыты». Таким образом, было ясно, что мест, годных для ведения сельского хозяйства мало, и поэтому, на многих участках размежеванными оказались не только части старожильческих земель, но и заимки, за сохранение которых так ратовало начальство.

В Государственную думу, Переселенческое управление и другие правительственные организации поступали многочисленные жалобы от крестьян и просьбы их о помощи, подобно наказу крестьян поселка Ерисковского Кустанайского уезда депутату II Государственной думы: «... сильно трудно нам, переселенцам, жить на новых землях. Мы уже прожили три года на нашем участке, а хозяйства наши так плохи, что большая половина нашего поселка имеет не более как по одной лошади и у нескольких таких бедняков имеется еще по корове. Живем мы в таких землянках, что хорошие хозяева скотину не станут держать в них..., приходится самим жить в одной половине землянки, а в другой, или, скорее, в сенцах, помещается та же лошадь и если есть у кого, корова. От плохих почвенно-климатических условий больше всего страдало бедняцкое хозяйство, которое не имело средств и сил для раскорчевки леса и мелиоративных улучшений. Надо признать, что в край, в большинстве своем, шла именно та часть русского крестьянства, которая стремилась обогатиться за счет грабежа местного населения и потому военный губернатор, и чиновник Семиреченского областного правления предупреждали переселенцев: «Людам, боящимся тяжелого труда, неспособным применяться к местным условиям и любящим чествовать все праздники по обычаям русских простолюдинов я б не советовал переселяться. Они и здесь останутся бедными».

Можно с полной определенностью утверждать, что опубликованные материалы в комплексе представляют вехи истории изучения переселенческой политики, а отдельные статьи являются важными историографическими фактами. Ведь исследование отдельных проблем переселенческой истории в

наше время невозможно без учета исследования и освоения данных, накопленных периодическими изданиями начала XX века.

ЛИТЕРАТУРА:

1. /Русское знамя, № 224 от 4 ноября 1907 г., С. 3
2. // Сибирские вопросы. - СПб, 1907, № 3
3. / Правительственный вестник. - СПб, 1908, №24
4. /Русское богатство. – СПб,1908, № 41
5. Кауфман А. Переселения и колонии // Русская мысль. - СПб,1908, №6, ч.2
6. //Вестник Европы. - СПб , 1909 г,№ 22
7. /Россия. – СПб, от 1 января 1909 г., № 954
8. Полферов Г. Правда о переселении / Оренбургский листок, 1910,№5
9. Качаровский К. Переселенцы в Азиатской России // Русское богатство. – СПб, 1909, №8
- 10.ЦГА РК, Ф. 239, Оп.1, Д.10, Л.2
11. ЦГА РК, Ф. 44, Оп.1, Д.56, Л.43

Обща история

Самбетжанова Р.А.

Жүргенов атындағы ҚҰӨ академиясының

мектеп-интернат, колледжінің

тарих пәнінің оқытушысы

Алматы қаласы

1914-1916 ЖЫЛДАРДАҒЫ АЛҒАШҚЫ ҚҰРЫЛҒАН ҚАЗАҚ ЖАСТАРЫНЫҢ ҰЙЫМДАРЫ

XX ғасырдың басындағы қазақ зиялы қауымының қалыптасуында Омбы қаласының рөлі ерекше болған. Бұл кезде Омбы - бүкіл батыс Сібірдің кіндігі, Дала генерал губернаторлығының астанасы және тоғыз жолдың торабы болғандықтан, қоғамдық-әлеуметтік, мәдени-рухани шаралардың орталығына айналған еді. Қазақтың біртуар ұлдары - Ә.Бөкейханов, М.Дулатов, Р.Мәрсеков, А.Тұрлыбаевтардың ағартушылық қызметтері осы қалада басталған. Омбы оқу орындарында С.Сейфуллин, М.Жұмабаев, Мұсылманбек және Асылбек Сейітовтер, М.Саматов, Н.Нұрмақов, С.Сәдуақасов сынды қазақ жастары білім алған. Бұл қаланың есімімен талантты жігерлі жастардың басын қосқан тұңғыш қазақ жастарының «Бірлік» ұйымының құрылуы тікелей байланысты болып келеді. Қазақстандағы революциялық оқиғалар кезінде құрылған саяси партиялардың бірі «Үш жүздің» қызметі де Омбы қаласымен байланысты болған [1, с. 5].

Дала дауылпазы С.Сейфуллин жөнінде ғұмырнамалық еңбек жазған ғалым Т.Кәкішұлы өз еңбегінде Омбыдағы оқып жүрген қазақ жастарының «Бірлік» ұйымына топтаса бастағандығы, ұйымның мақсат-міндеттері, атқарған қызметтері туралы мәліметтер келтірген. Оның жазуы бойынша 1914 жылдың көктемінде құрбан айт болып, семинарияның мұсылман шәкірттеріне мейрамға баруға рұқсат беріледі. Н.Нұрмақов, А.Баржақсин, М.Жұмабаев, Т.Байлин, С.Сейфуллин және басқа да семинарияның шәкірттері мешітке қарай бағыт алады. Омбының басқа оқу орындарында оқып жатқан қазақ шәкірттері де осы төңіректе екен. Бұл жерде қазақ шәкірттері мешіттің бас имамы Шәймерден

Әлжановпен кездеседі. Амандық-саулық сұрасып болғасын, имам жастардың бірігуі турасында сөз қозғаған. Ол қазақтың арасында шәкірттердің қатысуымен ойын-сауық кештерін ұйымдастырудың қажеттігін де айтқан. Имамның сөзі жиналған шәкірттерге біршама ой салғанға ұқсайды [2, 40-43 бб.].

Қазақ шәкірттерінің топтасуына ұйытқы болып жүрген Ш.Әлжановтың өмір жолына көз салсақ Омбыны мекендеген біраз қазақтың өмір тауқыметін аңғарғандай боламыз. 1907 жылы Омбыдағы социал-демократтардың бас көтеруі кезінде В.Куйбышевтың қасында болған Шәймерденге тұтқындалу қаупі төнгенде қисынын тауып Түркияға асады. Ол Стамбулдың атақты медресесінде діни білім алған. Ресейдегі саяси қуғын – сүргіндер бәсеңдеп, қайтадан ереуілдер мен бас көтерулер жандана бастағанда Омбыға қайтып оралған соң, ол мешіттің бас имамы болып тағайындалады. Сонымен қатар Шәймерден Әлжанов Омбыдағы фельдшерлік училищеде оқитын еді. Сәкен өзінің естелігінде «Омбыдағы жастардың белгілі «Бірлік» деген ұйымын ашатын мұрындықшының бірі, жігіттің арыстаны – Шәймерден еді», - деп оның бұл жастар ұйымына бастамашы болғандығын айтқан [3, 29 б.]. Сөйтіп, Омбыдағы қазақ жастарының туған халқының алдындағы азаматтық борыштарын өтеу мақсатында топтаса бастағандығы, өзге жұрттардың жастарының арасындағы мәдени-ағартушылық ұйымдарының қызметтерін көрген қазақ жастарының да қоғамдық ұйымға бірігуге әрекет жасағандығы байқалады.

Омбыдағы қазақ жастарының топтасуы уақыт талабы екендігін және олардың қандай қиын жағдайларда бас қосқандарын, алдарына қойған мақсат-мұраттарын мына деректен айқын көруімізге болады: «Алаштың саналы азаматтары қасіретте еді. Қарағым, қазағым оян деп қақсап, арыстаным алаш тұр деп зарлап, ұлтын оятуға кірісті. Жүрегі жаралы, көзі жасты еді. Алаш деп зарлаған сол азаматтардың бірі Омбы жастары болды. Қазақты қалың тұманнан құтқаратын өнер, білім деп ой келтіргендіктен, елге бұл өнер, білімді тарату үшін ұлт қамын ойлаған жас болып бірігу керек деп тапты. Осы ізгі ойменен Омбыда оқып жүрген үркердей қазақ жастары 1914 жылы 18 сәуірде «Бірлік» деп ат қойып қауым ашқан болатын.

Қауымның мақсаты кең еді, тілегі зор еді. Ұйқыда жатқан алашын оятпақ еді. Жұртты жегідей жеп бара жатқан алалықты тоқтату еді. Мал орнына сатылып бара жатқан апа, қарындастарымызды күндіктен құтқару еді. Алдағы

күнде жарық шығар жұлдыздарымыз, кейінгі жастарды оқуға тарту еді. Әдебиетті өсіріп, кең асыл тілімізді көркейту еді. Бұл тілекті іске асыру үшін қазақ жастарының ойын, ұстаған жолын бір ізге салу. Әр жерде осындай жастар қауымдарын ашпақ еді.

«Бірлік» қауымы жалпы Ресей үстінде қалың қара бұлттың тегіс қаптап, жауыздық нажағайы жарқылдап ойнап тұрған кезде туды. Кең құлаш салып, еркін демалу үшін ерік болмады. Екі кісі бас қосып кеңесуге шама жоқ еді. Зор қаладан жиналуға жер таппай, қырға, орманға кетуші едік. Сол қалың орманның ішінде жаңа сырымызды, мұнымызды, зарымызды сөйлесе алушы едік. Қолымызда пұл да жоқ еді. Окуда жүрген өңшең шәкірт қалтамыздағы барымызды тиындап жиюшы едік. Бұл күйде жүргенде істің аса көркейіп кетпейтіні белгілі. Бірақ біздің ниет қарлығаштай болса да қазаққа қызмет ету еді» [4, 41 п.]. Міне, бұл құжат «Бірлік» ұйымының төңірегіне біріккен қазақ жастарының мақсаттары ұлт мүддесіне қызмет ету екендігін көрсетеді. Осыған сәйкес қазақ жастары өздерінің алдына қараңғылықтағы қазақ халқының рухани жағынан жетілуін, қазақ әйелдерінің теңдігін, ұлтының азаттығын ойлаған. Мұның өзі қазақ жастарының қоғамдық ой-санасының өскендігін, азаматтық ұстанымдарының қалыптаса бастағандығын білдіреді.

Бұл тұжырымдарымызды сол оқиғалардың куәгері Смағұл Сәдуақасовтың «Жастарға жаңа жол» атты еңбегіндегі деректер толықтыра түседі: «Ең алғашқы жастар ұйымы Омбы қаласында 1914 жылы ашылды. Ол ұйымның аты «Бірлік» еді. «Бірліктің» мақсаты оның программасында /тұтынған жолында/ айтылған. Қазақ халқын мәдени һәм әдеби жағынан ілгері қатардағы жұрттарға қосу, ұлтшылдық сезімін туғызу һәм ұлттықты сақтауды көздеді.

Халық әдебиетін жинау, ол әдебиетті кітапша һәм үлкен кітаптар етіп бастыру. Театр кітаптарын шығару, газет-журналдар шығару. Бастауыш, орта дәрежелі мектептерге кітаптар жазу, школға түсемін деген шәкірттерге даярлайтын курстар ашу, мұқтаж шәкірттерге жәрдем көрсету, спектакль, концерт һәм басқа ойындар жасап, қазақтың ішінде театр туғызу болатын.

Ұйымның саяси һәм шаруашылық туралы ұстаған жолы: кедейлерді, жіңішкелерді байлардың, күштілердің зорлығынан құтқару, әйелге теңдік әперу». «Бірліктің» бұдан басқа да істеген жұмыстары толып жатыр. 1916 жылы Бірлік «Балапан» деген жазба журнал шығарып тұрды. «Балапан» заманында ауызға ілініп, жастарға көрсеткен оның қызметі көп болды» [5, 36-37 бб.].

Қорыта айтқанда, Омбыдағы қазақ жастарының туған халқын мәдени-рухани жағынан жетілдіру мақсатында «Бірлік» ұйымына бірігуі қазақ ұлттық-демократиялық жастар қозғалысының жандануына әсер етті. Бұл кезеңде ұлт мүддесі үшін күресер қазақ жастарының екінші буыны қалыптасып, олардың қоғамдық өмірде жаппай белсенділік танытуларына орай жастар қозғалысы жалпы ұлттық сипатқа ие бола бастады. Сыр бойы қазақтарының арасында мәдени-ағартушылық жұмыстарын жүргізуге бағытталған «Кеңес» ұйымы мүшелерінің де қазақ жастарының қоғамдық-саяси көзқарастарының дамуына, олардың ұлттық-демократиялық жолды таңдауларына ықпал еткендігі белгілі. Осылайша қазақ жерінің барлық аймағында жастар қозғалысының өріс алғандығы байқалады. Бұл жағдай барлық өңірлердегі қазақ жастарының оқу-білімге жаппай ден қойғандығынан, қазақ халқының арасында мәдени-ағартушылық ісін дұрыс жолға қою мақсатында жүргізген қызметтерінен, қоғамдық ұйымдарға бірігу бағытында жасаған әрекеттерінен көрінеді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Рахимова Г.М. Город Омск в экономической, политической и духовной жизни казахского общества во второй половине XIX – начале XX веков: диссер. ... канд.историч.наук. – Алматы, 2000. – 140 с.
2. Кәкішұлы Т. Дала дауылпазы. Ғұмырнама. – Алматы: Қазығұрт, 2005. – 408 б.
3. Кәкішұлы Т. Мағжан және Сәкен. Ғылыми эссе. – Алматы: Қазақ университеті, 1999. – 449 б.
латын.
4. 102 ҚР ПМ. 719-қор, 1-тізбе, 66-іс.
5. Сәдуақасов С. Жастарға жана жол. Таңдамалы. – Алматы: 2003. – 2 том. – 360 б

CONTENTS

ЗАКОН

Защитата на авторските права

СУТТИБАЕВА А.А., ШИНТАЕВА Ф.Е. ӨНЕРТАПҚЫШ ҚҰҚЫҚТАРЫН АЗАМАТТЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚОРҒАУДЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ	3
---	---

Трудово право и осигурително право

КОЖАХМЕТОВА А.Е. ОСОБЕННОСТИ ЮВЕНАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ	7
---	---

Наказателно право и криминология

МИРОШНИЧЕНКО М.О ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ	11
--	----

БЕРДИБЕКОВА Г.С., АМАНГЕЛДИЕВА А.С. ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ МЕРЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ УГОЛОВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ В СФЕРЕ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	14
--	----

TATARINOVA L.F. PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF COMBATING DOMESTIC VIOLENCE IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN	18
--	----

Право конституциона

АУСАГАТОВА Г К , ӨМІРБЕК І. Ә МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТТІ БАСҚАРУДЫ ЖАҢҒЫРТУ – БОЛАШАҚҚА ЖОЛ АШУ	25
--	----

НУРТАЙ М.Н. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚТА ШАРТТАРҒА ҚАТЫСТЫ МЕМЛЕКЕТТЕРДІҢ ҚҰҚЫҚ МИРАСҚОРЛЫҒЫ	30
--	----

НУРТАЙ М.Н., ИМАНҚҰЛ Ж.Ж. ДІН ЖӘНЕ ЗАЙЫРЛЫЛЫҚ ТҮСІНІГІ.....	36
---	----

ТУЛЕНОВА Г Д. СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ САНА МЕН СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ МӘДЕНИЕТ: МАЗМҰНЫ, РӨЛІ	41
Қуандықова Ә.Ж. ТҰЛҒАНЫҢ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ МӘДЕНИЕТІН ТӘРБИЕЛЕУДЕ ОТБАСЫНЫҢ РӨЛІ АҒА ОҚЫТУШЫ	47
АУСАГАТОВА Г К ҚАЗІРГІ ТАҢДАҒЫ ДІНИ ЭКСТРЕМИЗМНІҢ ИДЕЯЛЫҚ ТҮП НЕГІЗІ.....	53
АУСАГАТОВА Г К , ДАУЛЕТ Қ.Ә ДІНИ ЭКСТРЕМИЗМ ЖӘНЕ ТЕРРОРИЗМ: СЕБЕПТЕРІ МЕН САЛДАРЫ	57

Търговско право

Льенко Д., Коссович А. ПРОБЛЕМИ НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ТА СПОСОБИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ	61
--	-----------

ПОЛИТОЛОГИЯ

Глобални проучвания

ЗАЛЕССКИЙ Б. Л. БЕЛАРУСЬ - КАЗАХСТАН: ИННОВАЦИИ, НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ, КООПЕРАЦИЯ	65
--	-----------

Регионалните политически процеси

КЕНЖЕБАЕВА Д.К., ОРАЛОВ А.Р. МОЛОДЕЖЬ ПОНЯТИЕ, ОСНОВНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ	69
---	-----------

ИСТОРИЯ

Националният исторически

САКТАГАНОВА З. Г.,ТУЛЕГЕНОВА М.А. ОРГАНИЗАЦИЯ ПЕРЕСЕЛЕНЧЕСКОГО ХОЗЯЙСТВА В КАЗАХСТАНЕ В НАЧАЛЕ XX ВЕКА В ОСВЕЩЕНИИ ПЕРИОДИЧЕСКИХ ИЗДАНИЙ РОССИИ	77
--	-----------

Обща история

САМБЕТЖАНОВА Р.А. 1914-1916 ЖЫЛДАРДАҒЫ АЛҒАШҚЫ ҚҰРЫЛҒАН ҚАЗАҚ ЖАСТАРЫНЫҢ ҰЙЫМДАРЫ.....	81
CONTENTS.....	85

232471
232754
231896
232495
232741
232622
232623
232624
232625
232626
232627
232628
232748
232733
232694
230729
232710